

IULIU 1883

SEMESTRUL II

„LUPTA PENTRU LUMINA“

„LUMINA PRIN LUPTĂ“

LITERATORUL

REVISTA LITERARA
DIN BUCURESTI

CONTROL DE STIL

LIBERTATE DE IDEI

Anul al IV. No. 7

SUMARUL:

Pag.			
385.	— Nunta Neagră, dramă	de D-nul	Th. M. Stoenescu
395.	— Cavalerii trotuarului	{ Fiul Vornicului Mihnea Andrian La 20 de ani.	Al. A. Macedonski
402.	— Actrița. nuvelă	„ „	D. C. Teleur.
405.	— Nuvă Intimă	„ „	Th. M. Stoenescu
410.	— Nălca crimei poezie	„ „	Al. A. Macedonski
411.	— Credința	„ „	„ „ „
412.	— Visul Fatal	„ „	„ „ „
412.	— Vei crede	„ „	„ „ „
413.	— Epigramă	„ „	„ „ „
413.	— Contesa Palatină	„ „	„ „ „
414.	— Le 14 Iuillet	„ „	S. le Metayer.
415.	— Amertume	„ „	„ „ „
415.	— Destin	„ „	„ „ „
416.	— Constantinople	„ „	„ „ „
417.	— Visuri și realitate	„ „	I. N. Iancovescu.
419.	— Trecut	„ „	M. Toncescu
419.	— O Prefață	„ „	Al. A. Macedonski
425.	— O ochire asupra istoriei filosofiei.	„ „	Christodul I. Suliotis.
431.	— Cestiuni Economice	„ „	Th. P. Jereghie
436.	— Nenorocirile unui chinez (după J. Verne).	„ „	Stelyan Grozea.

Redacțiunea și Administrațiunea: Strada Colței No. 50.

BUCUREȘTI

14, TIPOGRAFIA STEFAN MIHĂLESCU STRADA COVACI, 14

1883

Prețul 2 Lei.

Anunțurile Administrației

Domnii abonați, care încă nu și-au achitat abonamentele, îi rugăm să aibă bună-voință a ne trimite micile sume ce ne datoresc, prin mandat postal; căci aceste mici sume adunate la un loc, fac pentru noi o sumă de mii de franci.—

Domnii președinți de prin Județe sunt rugați să observe dacă au respicit cotizațiunile membrilor, pentru a se grăbi să le incaseze din neapăsare.

Persoanele, cărora s'a trimis liste de abonamente la această revistă, sunt rugate a ne răspunde de primirea lor și a ne da vr'un rezultat, dacă e posibil.

Facem rugăciune la toți acei Domni care nu și-au achitat abonamentele de mai mulți ani, să le achite mai curând; căci însăși D-lor le va veni greu, strângându-se o sumă mai mare și le va veni și mai greu văzându-se publicati.

În numărul viitor vom publica lista tuturilor Domnilor care au primit revista noastră în curs de mai mult timp, fără însă să aibe grijă a achita și abonamentele. Avis persoanelor care intră în această categorie; căci declarăm foarte serios că ne vom ține de făgăduială. O mică osteneală îi poate sustrage de la lista încadrată ce vom face, aceia de-a ne trimite banii printr'un mandat postal, cât mai neîntârziat.

Rugăm pe Domnii abonați din Târgu-Jiului T-Vestei și Bărlad să și achite abonamentele, de oare ce aceste orașe sunt care au întârziat mai mult și au grămădit sume mai mari la datorie.

„LUPTA PENTRU LUMINĂ“

„LUMINA PRIN LUPTĂ“

LITERATORUL

1883. IULIE

CONTROL DE STIL

LIBERTATE DE IDEI

Abonamentul: Pe șase luni 10 lei; pe un an 20 lei. — *Administrația și Redacția*: Strada Colței, No. 50.

PRESEDINTE DE ONOARE AL SOCIETĂȚII LITERATORUL D-nul V. A. URECHĂ		DIRECTOR AL REVISTEI ȘI VICEPREȘEDINTE AL SOCIETĂȚII D-nul AL. A. MACEDONSKI
SCRISORILE nefrancate se refuză	PRIM REDACTOR AL REVISTEI ADMINISTRATOR AL SOCIETĂȚII ȘI CASIER GENERAL D-nul TH. M. STOENESCU	PENTRU ABONAMENTE banii se trimit înainte

NUNTA NEAGRĂ

Dramă localizată, în două acte, de Th. M. Stoescu

Dedicațiune d-lui ȘTEFAN VELESCU.

PERSOANELE:

Grigore, în vârstă de 30 de ani
 Petre, „ „ de 28 de ani
 George, „ „ de 30 de ani
 Victor, „ „ de 20 de ani
 Matilda, „ „ de 25 de ani

Servitori.

ACTUL I-iū

Amantul.

O vilă la marginea Bucureștilor. Scena reprezintă o terasă. În fund și în depărtare se ved arbori, ce par din ce în ce mai înalți. În stânga o ușă; la dreapta o scară, duce în grădină. Într'o seară de Septembrie; cam pe la 10 ore. Grigore, George, Petre, Victor și Matilda sunt așezați împrejurul unei mese, la care au prânzit. Pe masa sunt candelabre, câte-va sticle cu licheur și câte-va pahăruțe. Matilda e îmbracată într'un costum ecscentric și oare cum necuviincios; cei alți în costume simple ca de țară. Victor șade lângă Matilda și o privește mereu și pe furiș. La ridicarea cortinei, Petre ese cu un pahar în mână pe care 'l golește.

SCENA I

Grigore, George, Petre, Victor, Matilda.

Petre (*lui Grigore*)

Trăiești în fericire; dar e ciudat, căci pare
Că te'ndoiești!...

Grigore (*mirat*)

Să fie adevărat?... Și care
Imi este fericirea?

Petre

Să fii stăpânitor
Al unui admirabil palat, și în amor
Matilda să te'ncânte cu dulcea ei privire; —
Ș'apoi, un vin ca ăsta!...

George (*lui Petre*)

În vin e fericire!...
Ți-arată tot în lume frumos și tocmai el
Te face să fii vesel și să vorbești ast-fel!

Petre (*răsturnat pe scaun*)

Să poate!... Fie-care gândește cum îi place,
Dar cine poate spune, că vinul nu te face
Să simți o mulțumire în suflet, când îl bei
Și ca să faci te'ndeamnă ce vrei și ce nu vrei?...
Ei, dragii mei, eu unul, găsesc că nici odată
O masă ca a noastră nu este'ndestulată
Când vinul îi lipsește...

(*Lui Grigore*)

Acum, când simț că sînt
Răpît de el, imi pare că zbor de la pămînt;
Găsesc c'amicii noștri sînt mult mai veseli, iară
Frumoasa ta, iubită cum este-o primă-vară!...
Și-o repet: ai vinul gustos și 'ntru nimic
Il bei!...

Grigore (*cu melancolie*)

În zile negre, e cel din urmă-amic!...

George

Amic,—dar la pîrzare adese ori te scoate;
E trădător, și răul ți'l dă drept bine!...

Grigore

Poate !...

Matilda

Cu toate-acestea-ați crede, că e nenorocit !...

Victor

Și pentru ce?... Nu este bogat, frumos, iubit ?...

(*Luă Grigore*)

Nu este-așa, amice?... Iubit !...

(*Matildei*)

Ce ? nu zic bine ?...

Matilda

Oh ! Negreșit !...

Victor (*luă Grigore*)

Atuncea, n'ai inimă în tine !

Grigore (*îngrijat*)

Așa!... Aveți dreptate... sunt fericit destul !...

Vă mulțumesc !... Dar omul adesea nu-i sătul !...

Să dăm ênsă d'o parte această convorbire ;

De vreți, iubiți prietenî, să ne sculăm !...

(*Toți se scoală*)

George (*încet luă Grigore*)

Vre-o știre

Maî nouă ai de sigur...

Grigore

Maî multe !...

Matilda

(*Iși pune pe cap o dantelă neagră și vine pe lângă Victor*)

Cine vrea

Să mergem în grădină ?

Victor

De vreți, eu, doamna mea,

Sunt gata !

Matilda (*cu nepăsare*)

Cu plăcere !...

(*Matilda și Victor coboară încet scara din dreapta. Grigore, George și Petre îi urmeaza cu privirea, apoi se privesc în tăcere; Grigore ridică din umeri, se apropie de masă, aprinde o țigare și se reazămă de balustrada din fund. George înaintea până la scară, privește pe Victor și pe Matilda, care dispar printre arbori.*)

George (*La o parte*)

Ștrengarul!... Nu gândește
Măcar să se ferească de-a fi văzut! Iubește
Ca un școlar și 'ncearcă să fie curtezan.
Mă prind că în trei zile, mai mult ca într'un an
Va fi a lui,—afară de nu va fi și-acuma.

Petre (*Incet lui George*)

Știi ce?... Mă duc să-l supăr!...

George

Aleargă!... Ia'l cu gluma
Și supără'l!...

Petre (*de la scară*)

N'ai teamă!...

(*Privind în grădină și oprindu se*)

Imi vine, zău, să mor
De ris!... Îi recitează sonete de amor
Din Shakespeare!

(*Gesticulând și răsând*)

Dar nu-î este zadarnică silința!...
(*ese*)

SCENA II

Grigore, George.

(*George se duce spre Grigore și-l lovește cu mâna pe umăr. Grigore se întoarce repede.*)

George

Tu suferi toate-acestea?...

Grigore (*cu amărăciune*)

Eü, sufer umilința!...

(*Dupe o tăcere*)

Deci, știi și tu ce'mi face prietenul?...

George

Știu tot!...

Grigore

Și... 'i-ai văzut?...

George

Ca tine!... Dar ceia ce nu pot
Să știu, e, dacă este vre-o faptă mai mărșavă...

Grigore

Orî cum,—ce crezi ?...

George

Nimica... Dar cred că o zăbavă
Din parte-ți... Uite, astă-zî, nu bănuiesc nimic...
Dar mâine, nu-î rămâne obstacol cât de mic!

Grigore (*Printre dinți*)

Ce viață !...

George

Énsă, iată, Grigore, ai mijlocul
Ca să'ți rezbuni !... Intoarce-ți mai repede cojocul !..

Grigore (*cu putere*)

Da !...

George

Iată-te, în fine, cum te știam că ești !...
Gonește-o !... Părăsește-o de mâine chiar !... Gândești ?...

Grigore

S'o părăsesc !... Nu George ! Imi e cu neputință !...

George (*Inmărmurit*)

Atâta slăbiciune !...

Grigore (*cu durere*)

Oh ! Da !

George

Dar ce credință

Mai poți avea într'ânsa ?... Ei, Doamne ! tu mă faci
Să riz !... Dar poți, sorman, să suferi și să taci ?
De șapte ani, iubind'o, nu 'ți-ai văzut destinul,
Că'n șapte ani, femeia, ți-a dat mereu veninul
Trădăreii ?... Că amorul ce suferi pentru ea
Ți-aduce de-azi pe mâine durerea mult mai grea ?
Sunt șapte ani, și dânsa te poartă după voie,
Dorind ca să te aibă în zile de nevoie !
În șapte ani într'una te-a înșelat, o știi,
În șapte ani, ia spune-mi, crezând că n'ai să vii,
De câte ori n'ai prins'o cu câte trei sau patru
Amanți, schimbându-ți casa în intrige de teatru...
N'a fost destul atâta, și azi c'un băiețoi
Cutează să'și mai ziză de ține,—și de noi !..

Poftim !. acum de sigur, cu dēnsul în grădină,
 Îi spune că'l iubește, și dēnsul se inclină
 Ca s'o sărute !.. Numai de-ar fi atât ! Îți spun...
 Ce știi și am în suflet, ca un prieten bun...
 Gonește-o !...

Grigore

Ai dreptate ! Dar nu știi !..

George

Știu din toate
 Că singura virtute prin care se mai poate
 Spăla insulta, este, să mergi acum la ei
 Să palmuești ținăul, iar cutreii de femeii...
 S'o zvărlă pe ușă-afară ?..

Grigore

Așa e, — ai dreptate...

Dar taci !..

George

O nu !.. În lume sunt fapte degradate,
 Dar n'a ajuns nici unul la astfel de scandal,
 În cât să'ți zvêrle 'n față desfrêul ei fatal !..
 Și 'n urmă, spune-mi, oare iubit-te-a vr'o dată ?
 Nu !.. Te-a mințit, sêrmâne !.. Femeia blestemată
 Nu a iubit în tine decât averea ta ;
 Moșia, strelucirea și tot ce-o încânta
 Prin arborii grădinei, nutrind în veci trădare,
 Dând altora iubire, iar ție disperare !..
 Ș'o mai iubești !.. Și singur te lași să fii zvêrlit
 Acolo, unde altul s'ar crede înjosit !..

Grigore

O știi !.. O știi !.. Nimica !.. Nici milă, nici iubire !..
 Vorbește-mi ănsă, George; căci simț o mulțumire
 Când te ascult !...

George

Imi vine să cred, că aiurezi !..

Grigore

A !.. nu !.. Vorbește !.. Spune-mi, și spune-mi tot ce crezi...
 Repetă-mi, că mă'nșeală, cu orî-ce om de stradă,
 Că am ajuns femeii să fiu o tristă pradă...
 Urmează ! da! urmează !

George

Toți dracii să mă ia

De te 'nțeleg ! Ascultă, știam că nu'ți lipsea
 O dreaptă judecată. E prea târziu acuma
 Să fii atât de tînăr, când se ingroașă gluma !
 Ziceai că ajunseseși la două-zeci de ani,
 Și-ai cunoscut viața, prietenii și dușmanii...
 Dar care 'ți-e știința ? Ce ? N'ai putut culege
 Nimic din ea ? Sau poate te faci a n'o 'nțelege ?.
 Nu vezi ?.. Că toată lumea te crede demn de plâns,
 Că cercul de prieteni acum 'ți-e mai restrîns
 Ca 'n tot d'auna ?.. Cine ar suferi să vază
 Pe-o astfel de femeie, în care nici o rază
 De simț sau de virtute nu poate 'ntrevedea ?.
 Nu vezi, că suferința te-a obosit, și ea,
 Purtând pe față-o mască, își bate joc de tine,
 Că ride și petrece, glumind cu orî și çine ?..
 Dar ești convins, sunt sigur, de toate câte 'ți spun,
 Și poate știi mai multe ca mine,—un nebun
 Ce staă să 'ți dau povește zadarnice !.. Răspunde !.
 Așa e că într'ênsa desfrâuul se ascunde ?..
 Că este o femeie căzută și nimic
 Nu poate să 'ți deștepte regretul cât de mic ?..
 Răspunde, sunt în lume purtări mai degradate
 Ca ale ei ?... Ei bine, răspunde !..

Grigore (*Ironic*)

Ai dreptate !..

George

A ! Am dreptate !..

(*După o tăcere*)

Bine !.. Te-admir și te găsesc
 Incântător ! Iti place să vezi cum te hulesc
 Prietenii, iti place s'auzi orî ce, și 'n fine
 Să tacî, vîzînd cu ochii cum alții rid de tine !
 Ești plin de 'nțelepciune ! Ești demn de admirat
 Prietene ; — Ei, Bravo !..

(*cu expansiune*)

Dar este-adevêrat
 Că omul, când se află robît de o femeie
 Nu are demnitate, nici simț cât o schinteie ;

Că omul care este amorezat, e laș,
 Când cel mai bun prieten, îi pare un vrăjmaș!
 Iubește-o!. Fii ca dănsa infam, viclean, urmează
 Desfrêul ei, suride-î și-atunci când te trădează!
 Când sărutări ascunse din somn te vor trezi,
 Te du să dormi aiurea, sau fă-te-a n'auzi!..

(*Rîde*)

Ha! ha! ha! ha! — Frumoasă, splendidă nepăsare!..

(*către Grigore*)

Dar n'ai un biciu, o mână?.. L'ășa împrejurare,
 Eu unul, 'î-ași răspunde c'o palmă peste-obraz!
 Dar nu!. Un om ca tine, suride, face haz
 De sfaturile bune, e tip de bunătate,
 Și, de 'î întrebî ce are în suflet... lașitate!...

Grigore

Destul!.. Vorbești zadarnic! Nu 'mî cere ca să fiu
 Brutal cu o femeie! Că sunt trădat, o știu;
 Dar ce voești!... Mai bine 'mî-ai da o altă cale
 Mai nobilă, mai demnă, prin sfaturile tale.

George

Gonește pe Matilda...

Grigore

S'apoi?..

George

S'apoi, nimic!..

Grigore

Ești sigur?.. Ai un suflet prevăzător, — dar mic! —
 Ziceai mai adineauri, că nu cunosc viața,
 Doreai cu stăruință ca să 'ți ascult povața;
 Dar uite, de-astă dată, permite-mî să 'ți-o spun
 Cu nu cunoști nici lumea nici viața nimănui!
 S'admitem, c'ași goni-o, — acum, la noapte, mâine,
 S'admitem, c'ași zvêrli-o în stradă ca pe un câine...
 Ce-ar fi?.. Ai revedea-o venind peste puțin
 Că ochii stinși, cu fruntea plecată, c'un suspin
 Pe buze, să 'mî apară tot astfel de frumoasă,
 Să 'mî spuie cu o voce zdrobită, dureroasă,
 Că-î este frig și foame, și eu, nepăsător,
 S'o vîd cu mâna 'ntinsă, cerîndu-mî ajutor!.

O nu !.. Nu se aruncă în stradă o ființă
Streină, când nu are în nimenea credință !.
Și când ași revedea-o veniud, ce-ași face-atunci ?.
Putea-vei, tu în locu-mi, în stradă s'o arunci ?..
Eă unul, ași cuprinde-o în brațe și 'i-ași cere
Ertare, c'am făcut'o să 'ndure-o grea durere !
Vorbească !. Riază lumea !. Eă, nu tăgăduiesc
Că sufer pentru dēnsa orī ce, dar c'o iubesc !..
O ! Da !.. Iubire tristă, nebună ; ēnsă cine,
De voi goni-o, cine se va lipi de mine ?
Iubirea mea nu este un zimbet trecător,
Ci 'n pieptul meu trăiește ca focul arzător !..
Și cât de dulce 'mī pare, când brațele-ī lipite
De gātul meū, m'apleacă spre buzele-ī iubite !..
Imī place corpul, carnea, surisul, ochiī ei,
Și poate chiar de-aceia fiind-că sūnt mișei !.
Dar, o iubesc, în fine !.. E crudă, dureroasă
Iubirea mea, dar iat'o !.. Când vocea-ī tânguioasă
Va murmura zdrobită la ușa mea, cerēnd
Ertare, când în urmă o voi vedea plēngānd,
Rēspunde, nu 'i-ași zice : « Oh ! Vino lângă mine ! »
Ș'apoi în nebunie, cu șoapte dulci, divine,
Nu-ī ași întinde māna și inima 'i-ași da ?..
A ! Uite 'mī-este frică ! Nu pot !... A degrada
Pe un copil într'astfel, e faptă înjosită !..
— Imī e cu neputință s'o vėd nenorocită.
De ce să 'mī turbur pacea, zadarnic s'o gonesc,
Când știū că dupe-aceia din noū am s'o primesc ?
S'admitem, că prin lume s'ar duce și că māine
Va regāsi la altul un colț de pat, o pāine,
Că va tērrī pe uliți un traiū îngrozitor,
Vēnzēndu-și frumusețea la orī-ce trecător,
Că nici o dată 'n fine, nu 'și va 'ndrepta gândirea
Spre mine.... Ce 'mī rēmāne atunci ?.. Amintirea !.
Să caut inprejuru-mī să m'aflu singuratic,
Să mă deștept din visurī nebun, bizār, sēlbatic,
Să 'mī pară 'n tot minutul că dēnsa imī șoptește,
Și sufletu-mī atunci să 'l simț că 'nnebunește,
Să 'mī pară că 'mī vorbește chiar zidul, să-ī vorbesc,
Și singur, tot'dauna să plāng și s'o doresc !..
Iar scaunul, oglinda, măsuța, tot în fine
Să 'mī spuie c'altă dată, ședeă coala cu mine

Și nopțile 'mpreună le petreceam vorbind,
 Când luna pe fereastră ne surprindea, sorbind
 Nectarul tinereții din cupa fericirii!..
 A! Uite, mă 'nspăimântă durerea amintirii!..
 Tu nu cunoști viața ce-am dus'o amândoi!..
 Și eu, s'o ved c'un altul?. Și altul între noi
 Să 'nchiză cu 'ngâmfare a fericirii poartă?..

(cu expansiune)

Maî bine-o moarte vie, decât o viață moartă!

George (Ridicând din umeri)

Atuncea, ce vei face?...

Grigore

Nimic! Nu știu nimic!

D'acuma viitorul 'mî-e greu ca să 'l prezic!
 Nu pot să fiu maî tare de cât mă simț. Vêd ênsă
 Că 'mî trebuie putere, imî trebuie o strênsă
 Prietenie. Singur nu pot ca să trăiesc!..
 În mine două patimi grozave se ciocnesc:
 Asupra ei simț astăzi și ură și iubire;
 Iar mâine viitorul va da o domirire
 La amândoi! Acuma, ce știu, e c'o uresc!..
 Dar simț, că tot de-odată, urând'o, o iubesc!..

(După o pauză)

Va hotări ea ênsăși de soarta sa!

George

Prin care

Mijloc?.

Grigore

Voi face astfel, cum nimenea în stare
 N'a fost să facă! Jocul e schimbător! Noroc
 Și scop când are omul, găsește un mijloc.

George

Când fie ce minută îți este prețioasă,
 La ce 'ntârziî să 'nlăturî o faptă scandaloasă?
 Mijlocul tău imî pare un ce absurd.

Grigore

Te 'nșeli!.

La astfel de ocazii, sunt multe îndoieli!

Ce te opresc. Se cade să cugești mult și bine,
Când răzbunarea cere o moarte !

George

— Pentru cine ?

Și când ?.....

Grigore

Mă 'ntrebi zadarnic !

George

Sărman nebun ce ești !

Vizezi la răzbunare și singur te 'ndoiești,
Când vezi subț ochi desfréul cu care te 'nfiează !
Privește-o, e cu Victor, glumește, se distrează
Cu el, și poate-acuma sunt chiar înbrățișați,
Setoși de fericire, de poște fermecați ;
Ea poate că s'apleacă pe buza-i zîmbitoare
Și el, uimit, o strînge la pîeptul său ! Și oare
Nu e destul atîta ?.. Ce ?.. Ancă, mai târziu ?
Să fii până 'ntratîta cu sufletul pustiū ?..
N'ai inimă, nici suflet !..

Grigore

A ! George ! ia a minte !..

Pe cerul ce ne vede, pe sfintele morminte,
Pe Dumnezeū !.. Ia seama să nu regreti amar,
Că m'ai silit tu singur să fii calău, barbar !..
Dorința mea unică, o știi, e răzbunarea,
Sunt unul dintr'acea ce pedepsesc trădarea
Cu moarte !..

(Se aud voci pe scară. Grigore se oprește în loc. Petre, Victor și Matilda reintră la ultimile lui cuvinte)

(Va urma).

Th. M. Stoenescu.

CAVALERII TROTUARULUI.

I.

Fiul vornicului.

Oamenii de saloane, bogați sau săraci, par a avea o tendință disprețuitoare pentru acei care în mijlocul Bucureștilor de azi au ajuns a fi declarați.

Hainele lor rupte, cizmele lor scâlciate, îi face să strâmbе din nas, și *cavalerii din societate*, ocolesc pe *cavalerii trotuarului* care poartă adesea subț zdrеnțele nenorocirii, o inimă nobilă cu aventuri generoase și simțiri de adevărat cavalerism ce se resfrâng pe chipurile lor palide.

Politeța lor chiar, nu este mecanică, ci vine mai în tot d'auna de la inimă.

Cavalerii ai trotuarului, se pot numi, toți oamenii nesiguri de pâinea de a doua zi: Studentii săraci, foștii funcționari onești ce află toate ușile puterii încuiate, fii de proprietari ruinați prin greșelile lor sau ale părinților și oameni din diferite alte categorii.

În această spumă a societății Bucureștene, trebuie căutat cu toate acestea, și spiritul și inima, lucruri de care, dacă ar trebui să judecăm dupe stratele mai înalte ar trebui să disperăm.

Când îi vezi trecând seara pe trotuare, unii îmbrăcați mai bine, alții mai rău, cu ochii în dreapta și în stânga, să nu credeți că să uită după cutare femeie frumoasă; — Ochiilor lor urmăresc alt-ceva: Întâlnirea vre unui prieten sau a vre unei întâmplări: Vênarea unui leu sau duoi într'un cuvânt.

O! și câți nu ar plăti cu sângele lor acel leu! Unul n'a mâncat de două zile; altul a fost dat afară de stăpânul casei și n'are unde dormi: cutare n'a fumat o țigare de nu se ține minte, iar cutare îngălbinește de durere când se gândește să se întoarcă acasă la ai săi cu mâna goală, ei care îl așteaptă ca pe o provedință!

De ce, de ce n'au voce noroioasele pietre ale stradelor ca să povestească toate dramele ce au văzut defilând, că poate societatea ar deveni mai bună și aproapele ar ajuta pe aproapele său!

George, fiul marelui vornic, cugeta de sigur ast-fel, când cu toată voința sa de a munci, se văzu într'o zi pe uliță fără nici un căpătîiu, cu averea pierdută și cu fratele și bătrâna sa mumă de susținut.

Mai cu seamă că pe atunci, George și cu fratele său nu avea de cât un palton de îmbrăcat, și când îl îmbrăca unul cel alt rămânea acasă, tocmai ca nemuritorii eroi ai lui Murger.

Orî-cine, înțelege că George ar fi preferat mai bine să muncească de cât să moară de foame dinpreună cu fratele său Nicu, căci amândoi erau inteligenți, ne lipsiți de instrucțiune și în floarea vârstei.

Nenorocirea celor duoi frați, era însă, tocmai instrucțiunea relativă ce primiseră, căci cu ea, nu se puteau face nici hamalii nici tăietorii de pietre.

Și ast-fel, hamalii și tăietorii de pietre, erau mai fericiți decât George și fratele său.

Bêtrêna lor mumă, ea care era o sfântă și 'i iubea până a suferi tot și a nu se omori, le spunea adesea cu melancolie dar cu resemnare aceste triste adevăruri.

Și în neputința de a munci cu brațele, George care era cel mai mare dintre ei, alerga ziua și noaptea ca să obție o funțiune.

O funcțiune?...

Toate ușile se închideau în fața lui. Aproziul de pe la ministere ajunsese să 'l cunoască ca pe un cal breaz.

O funcțiune?

„Funcționarismul este o plagă “ este răspunsul invariabil al puternicilor când nu le ești rudă, nepot, strănepot, sau văr, ori cel puțin protejatul cui-va.

Protectori?

Dar putea oare să aibă protectori, George fiul unui fost mare vornic, când tatăl său făcuse bine la o mulțime de oameni?..—

Rude?....

Și cine mai e rudă cu un om sărac, cu o familie căzută ?

La noi în România, când moare câte un om care a jucat un rol însemnat în stat, și când acel om moare sărac, toți se aruncă asupra urmașilor și familiei lui ca niște corbi de pradă și când din puținul ce a rămas nu a mai rămas nimic, pustietatea se face împrejurul acelei case ca împrejurul unui loc ciumat.

Acei care 'ți mâncaseră în casă, sunt cei d'ântăiū ca să 'ți arunce cu piatra.

Și lozinca tutului, este același cuvânt: persecuțiunea.

Fără indoială că George a aflat mai târziu acestea, și că atunci când bătea pe ja toate ușile, era plin de speranțe ce 'lū înșelau mereu și ce renășteaū mereu.

Și George se lupta cu viața ca un erou, pe când fratele său Nicu, presupus ca slab de piept ședea acasă lângă amărâta sa mumă.

Pozițiunea acelei familii devenea din ce în ce mai grea. Iarna era grozavă și lemne în casă, neam.

Căci de-abia se putea innoda zi cu zi, cu cei două sau trei lei, pe care putea să 'i vneze George, de pe la *cavaleriū trotuarului*, prietenii săi.

Ei erau tot atât de săraci ca și dēnsul, tot atât de nenorociți. Inșă *cavaleriū trotuarului*, aū și ei momentele lor de bogăție și atunci să ajutā între dēnsii, iar ajutorul lor, nu este nici milă, nici împrumut: Intre dēnsii egzistā un fel de comunitate: Cel care se întēmplā ca să aibā într'o zi dā aceluia care este în lipsă și așa mai încolo.

Așa că pentru George și familia lui, momentele critice, nu erau în zilele din cursul lunilor ci în acele de la începutul lor, epocā în care trebuiau să plătească chiria, dacā nu vreaū să fie dați în uliță.

Căci cel două odāi în care locuiaū, izbutiserā să le găsească nemobilate și să li se îngăduiască a le plăti cu luna.

Criza cea mai grozavă, se pronunță pentru George cam pe la sfirșitul lui Decembre.

Fratele său Nicu, de suferințe morale și de mâncare rea saū neindestulătoare căzu greu bolnav.

Fu o sfâșiere nedescrisă pentru muma sa, când il ridicară ca să 'l ducā la spital la Filantropia, unde George avea un prieten, student în medicină care se afla intern al spitalului și 'i făgăduise a da fratelui său o odaie deosebită de sălile comune.

Dar sērmana mumă își stăpāni în sfirșit durerea, pentru că lucrul era trebuincios de vreme ce căutarea bolnavului acasă era peste putință.

Și birja ce ducea pe fiul ei se depărta cu zgomot, pe când biata mumă cu ochii deschiși mari și cu privirea în gol, cugeta poate, că dacā în zilele ei de fericire i-ar fi spus cine-va că are să vie o zi când fiul său va fi dus la spital pentru a nu muri din lipsă de căutare ar fi sîr ca uă nebună,

Cele trei săptămâni, cât ținu boala lui Nicu, fatalitatea fu din ce în ce mai nemi-loasă pentru George.

Adesea se prefăcea că a mâncat la birt, pentru a nu se atinge de puțină hrană ce mai putea procura mumei sale.

Zleise toate mijloacele și toate încercările de luptă și nu mâncase de trei zile, când se duse să vadă pe Nicu la spital, care intra în convalescență și care la sosirea lui se afla tocmai la dejun.

— Nu mănânci și tu, îi zise Nicu cu o voce încă slabă, arătându-i puilul ce avea dinainte și golind un pahar de minunat vin roșu.

Lui George i se părea că știe și fratele lui și tot spitalul că este mort de foame.

Și stăpânindu-și printr'o ultimă efortare de mândrie foamea ce-și ascuțea cuțitele în stomacul său :

— Mulțumesc, răspuse el ; am dejunat la un prieten, și....

Și în acel moment, odaia se învîrti cu dînsul, sticla cu vin, paharele, bucatele de pe masă, începură să joace fantastic pe dinaintea ochilor săi, și căzu jos fără cunoștință.

Când peste câte-va ceasuri, doctorii izbutiră să-l deștepte din leșinul său, frigurile cerebrale se declaraseră, iar astăzi, o cruce de lemn nevopsită, abia 'i însemnează mormîntul în cimitirul de la Șerban-Vodă.

II.

Mihnea-Adrian.

Cine dintre băieții de petrecere de acum câțiva ani, nu a cunoscut pe tînărul farmacist Mihnea-Adrian?

Mai mult scund de cât înalt, avea niște ochi vii pe un chip simpatic, iar pe fruntea lui, înaltă și largă, se încrețea un păr negru și scurt; nările sale erau foarte mișcătoare și dovedeau o natură poetică și o inimă simțitoare.

Cu toate aceste, Mihnea-Adrian, nu era poet în înțelesul comun, căci nu scrisese un singur vers.

Dar dacă a pleca noaptea pe lună și a se duce pe jos la Filaret întovărășit de unul sau doi prieteni, fără alt scop de cât a bea apă de la fântână de pe marginea șoselei nu este o poemă,--atunci nici Mihnea-Adrian, nu era poet.

Soarta însă, îl făcuse farmacist, și aceasta era o adevărată disperare pentru dînsul.

De origină din Transilvania, luptase mult ca să ajungă să 'și facă o carieră, și tocmai după ce 'și o făcuse, văzuse că s'a înșelat în alegerea sa.

Ce însemnează în adevăr un farmacist?

La noi, în țară, a fi farmacist este a fi spițer, și a fi spițer, este a nu avea dreptul să aspiri la o poziție socială mai înaltă: Drumul considerațiunii, pare a 'ți fi cu desvirșire închis.

Și Mihnea-Adrian, se amărea adesea, căci își simțea aripe cu care ar fi vrut se zboare mai sus de cât cerul carierii sale.

De câte ori nu 'l auzeau prietenii săi, vorbind în această privință cu vocea lui simpatică și plină de o dulce elocvență!

Și cum se întâmplă în toate naturile alese, susceptibilitatea sa era foarte dezvoltată, așa că se simțea umilit și amărât.

Ne având acea putere demnă de admirație ce face pe om să se ridice de asupra prejudecăților, Mihnea-Adrian era zdrobit de ele.

Și pentru acest cuvânt, până și nașterea sa îl umilea, iar nimic nu l'ar fi rănit mai mult de cât dacă prietenii săi ar mai fi aflat pe lângă celelalte că are și un frate băcan în piața Amziilor.

O susceptibilitate atât de nemăsurată, influențase treptat asupra caracterului său și îl făcuse să devie bănuitor și mizantrop.

De la un cârd de vreme, ieșea pe strade și prin locuri publice din ce în ce mai rar: I se părea că toată lumea se uită la el cu dispreț, că îl știe că este spițer; I se părea chiar, că nici o dată nu era îndestul de bine îmbrăcat; că pălăria sa este ridicolă; că culoarea hainei sale nu se mai poartă și câte altele de asemenea fel.

Intru cât privește convorbirile ce avea, în fie-ce cuvânt căuta să afle dacă nu care-cum-va, cine-va îl atinge asupra nașterii, carierei sau îmbrăcămintei sale.

Și cu cât trecea, cu atât caracterul său se pleca și mai mult pe acel povirniș și îl împingea către un deznodământ fatal.

În inima lui Mihnea-Adrian, se dezvoltă, se dezvoltă mereu, un fel de nemulțumire surdă cu un fel de dezgust imens pentru lume și pentru viață.

Veselia lui de odinioară i-se ștersese de pe față precum se șterge de pe petalele unei flori ce vestește culorile strălucitoare ce o înpodobează.

Și izolându-se treptat de lume ajunsese să nu mai simtă nici o mulțumire și să nu mai vorbească cu încredere de cât lui Costin prietenul cu care locuia.

În acea epocă a vieții sale, Mihnea-Adrian ajunsese a fi farmacist la spitalul Colțea și cu tot caracterul său înăspriț deja, nu era camarad care să nu îl iubească și bolnav care să nu îl fie recunoscător.

Căci, cu toate contrastele ce se ciocneau în inteligența sa, Mihnea-Adrian era și rămasese o inimă delicată și nobilă, un om demn de o mai bună soartă:

Așa că femeia care l'ar fi iubit, ar fi aflat în pieptul său o comoară de devotament și un suflet de semi-zeu.

Iar dacă acea femeie, i-ar fi cerut sângele, Mihnea-Adrian n'ar fi stat la îndoială și și-ar fi deschis vinele ca să-l dea până la cea din urmă picătură.

Din nenorocire, femeile nu ghicesc într-o figură bizară și melancolică, furtunile arzătoare de iubire supra-omenească ce nu așteaptă de cât momentul de a izbucni.

Și apoi atunci când femeile au trebuință de o inimă, se duc mai adesea s'o caute tocmai acolo unde lipsește.

Cu toate acestea, Mihnea Adrian dacă mai avea o dorință, era însăși aceia de a vedea că un suflet a răspuns la al său și că nu mai este strein și singur pe lume.

Cu un asemenea caracter, cu o asemenea inimă, se înțelege de la sine că Mihnea-Adrian, era unul dintre acei oameni care la cea dintâi femeie care li se întâmplă în cale, cad în adorațiune, prosternându-se dinaintea ei ca în fața unei sfinte sau a unei minuni de frumusețe.

Și cum Mihnea-Adrian, locuia cu Costin, acesta l'duse să prânzească într'o zi la amanta sa, o cusătoreasă pescuită de Costin într'o seară, de pe bulevard saŭ de prin apropierile lui.

Iar când Mihnea-Adrian se întoarse acasă se culcă pe o parte și pe alta, însă nu putu să închidă ochii, și în acea noapte dacă cine-va ar fi vrut să 'i vorbească, el n'ar fi putut de sigur să răspundă la toate cuvintele de cât prin aceleași două și neschimbate silabe ale numelui ei :

Mimi.

Căci întreaga lui ființă nu mai era de cât un cântec, nu mai era de cât un refren :

Mimi.

Ast-fel, inima, cugetarea și făptura lui toată nu șoptea de cât :

Mimi.

Cât se va fi luptat Mihnea-Adrian cu amorul său nu se știe.

Însă într'o seară, pe când prietnul său Costin se întorsese mai de vreme acasă și dormea, Mimi îi deschise ușa odăiței sale din strada Puțu-Spătarului.

Și Mihnea-Adrian care pênă în acea zi, luptase cu simțurile sale și nu cunoscuse încă nici o femeie, își agăță verginătatea corpului său de adolescent de perdelele murdare ale odăiței din strada Puțu-Spătarului.

Prietenii săi îl întâlniră pe neașteptate a doua zi seara la Fialkovski și se mirară văzându'l atât de vesel, iar ce'i miră și mai mult fură cele trei pahare de coniac, pe care Mihnea-Adrian le deșertă unul dupe altul, el care nu bea nici o dată.

Iar a doua și a treia zi ne-văzându' niminî reapărând la farmacia de la spitalul Colțea, unii dintre camarazii săi se duseră să'l caute acasă, îngrijinduse ca nu cum-va să fie belnav.

Și în acelaș timp, în pădurea de la Mernaniî în care a încercat să se omoare poetul Nicoleanu, se descoperea un cadavru, umflat, desfigurat, cu figura pătată de vênêt și de galben, cu ochii injectați de sânge și cu gura convulzionată.

Autopsia constată moartea prin stricnină, iar poliția, identitatea cadavrului prin următoarea scrisoare găsită în pozunarul hainelor cu care era îmbrăcat :

„Costine, zicea acea scrisoare semnată de Mihnea-Adrian, mințind prietenii noastre, am săvârșit fapta cea mai grozavă căci am făcut pe Mimi să te înșele cu mine. Nu căuta să'ți răzbuni asupra'mi și iartă-mă, pentru că în momentul când vei citi această scrisoare, nu voi mai fi.”

Ast-fel a trăit și a murit Mihnea-Adrian, ténărul farmacist de la spitalul Colțea, zleind într'o singură noapte toate voluptățile omenești spre a se deștepta din acel vis în fundul unui mormint, în care s'a aruncat de bună voie, pentru a fi înșelat încrederea unui prieten al său.

III.

La două-zeci de ani.

Titu era un băiat prea dezvoltat pentru vârsta sa, dar frumos de pica : Capul său, fusese intocmit de natură după chipul semi-zeilor Greci ; ceia ce înfățișa un contrast, era însă, corpul său ce părea a fi fost făcut pentru o figură mai patrată, pentru niște

trăsuri mai aspre. Musculatura gîtului, a brațelor și a picioarelor când i se încorda se preschimba în niște mănunchi tari ca piatra. Spătos și cu pieptul larg, avea mâinile mici, și de asemenea încălțămîntea sa, nu întrecea cu mult încălțămîntele femeiești.

Ast-fel era Titu, și făcut pentru a fi iubit, mușcase cam de timpuriu din mărul oprit ca și alți tineri de vîrsta sa.

Dar cu toate acestea, la 20 de ani inima lui Titu rămăsese curată și sufletul său era plin încă, de un fel de castitate unită cu un respect tainic pentru femeie, simțiri ce lipsesc adesea chiar la făturile ce n'au trecut pragul copilăriei.

Acele simțiri puneau în ochii tînărului un farmec mai mult. Femeile care 'l vedeau nu puteau să 'l uite și fetele 'l visau noaptea înclinându-se asupra lor cu părul său negru și scurt a-le căruia ușoare ondulări îl făceau să semene cu suprafața unei ape încrețită puțin de suflarea dimineții.

Nu era oare și viața sa, o dimineată curată și frumoasă, iar zîmbetul său, nu era oare și el, mărgăritarele albe ce le deșiră zorile în revărsatul lor ?

Și 'l visau femeile și fetele, de și cele mai multe când îl întelneau pe uliță nu 'i cunoșteau nici numele, ca să poată cel puțin să 'l șoptească și să se îmbete de armonia lui, precum precum se îmbătau de flacăra aci mistuitoare, aci plină de o nespusă dulceață ce scăpăra de sub genele sale crețe.

Căci trotuarul Bucureștilor nu văzuse încă băiat mai frumos la chip, nici mai bine făcut la corp.

Lili mai ales, fata stăpânei casei în care Titu avea o odaie cu chirie, murea după el la 16 ani neimpliniți.

Dar Titu știind că nu 'și o poate face nevastă, căci muma fetei era o negustoreasă bogată, iar el era un băiat orfan și sêrac, se făcea că nu bagă de seamă la privirile ce 'i arunca Lili de cîte ori trecea pe dinaintea ei spre a se duce la cancelaria unde era slujbaş.

Așa că, cu cât Lili se uita mai mult la dînsul, cu atît Titu pleca mai mult ochii în jos.

Și băiatul de 20 de ani care mușcase cam de timpuriu din mărul oprit, părea că este o fată mare, iar Lili, părea a fi băiatul de 20 de ani.

Nu că inima sa era nesimțitoare, nu că tăceau dorințele în pieptul său, dar inzestrat cu un caracter leal, simțiri și dorințe i se predau învinse. Și patimele ce ca niște cai sêlbatici ar fi voit să 'l ducă în placul lor, rodeau zadarnic friul unei voințe, nemlădioasă ca și mușchii săi de oțel.

Ast-fel că în noaptea de la începutul lui Decembre pe care Lili 'și-o alesese pentru a 'i vorbi alt-fel de cât cu ochii, caracterul său rămase tot în picioare, adică, tot nobil, cavaleresc și leal,

Și 'i ar fi fost ușor lui Titu să se folosească de amorul arzător al lui Lili și de nevinovăția ei copilărească când veni să 'i bată în ușa odăii la 2 ceasuri din spre ziuă.

„Scapă-mă, Titule, îi zise ea, de și 'i vorbea pentru întâia dată căci mama vrea să mă logodească mâine cu un arendaș, și te iubesc“.

Și cum era udă de ploaia rece ce se vărsa cu găleata prin curtea ce străbătuse pentru ca să ajungă la casa de la poartă, unde locuia Titu, Lili, fata de 16 ani, intră înăuntru despletită și muiată sub mantelul ce 'și aruncase pe umerii goi.

Oh! Și acei umeri erau atât de rotunzi și de albi iar sub broderia cămășii, sinurile ca două portocale mari, erau atât de fermecătoare, în cât Titu închise ochii pe când Lili aruncându-i-se de gât își punea inima ei pe a lui și se lipea de dânsul atât de strâns în cât acele două corpuri păreau a nu fi de cât unul?

Iar în acele minute, fericirea licări pe sub pleoapele aplecate ale ochilor lui Titu: O clipă încă și acea față cu părul despletit și lung până dincolo de genchi, frumoasă ca o nălucă dintr'un vis de tinerețe, era să fie al lui.

O clipă încă, și el Titu, băiatul orfan și sêrac, cavalier al trotuarului și când este și când nu este slujbaş, putea să se folosească de mintea eczaltată a unei copile pentru a'i răpi nevinovăția și pentru a sili în urmă pe părinții a'i da și zestrea și fata. O clipă încă, și toate sărăcia suferită, toate umilirile îndurate, erau să rămâie în domeniul trecutului și la rândul său, încălzit bine, hrănit bine, putea să ia și el drumul puterii și al măririi ca atâți alții care dacă însemnează ceva o datoresc numai unei însurătorii de acelaș fel.

O clipă încă....—O clipă....—

Și buzele lui Titu, cărnose și roșii ca două lipitori, se apăsară pn buzele lui Lili... Corpul său fu străbătut de o zguduire electrică; Musculatura gâtului, brațelor și picioarelor sale se arcui pe sub pielea sa oaichesă și se prefăcu într'o rețea încordată ca funiile uel corăbiilor în mers.

Și Lili, sub strênsoarea lui Titu, tremura la gâtul său precum tremură o frunză mușcată de vântul arzător ce aleargă prin pustiile Saharei....

O clipă încă.... O clipă....

Dar de o dată brațele lui Titu se deslânțuiră din prejurul mijlocului ei și ochii i se acoperiră de o ceață întunecoasă.

Apoi, năpustindu-se către ușă, „ar fi o infamie, strigă el, și năvăli afară cu fruntea goală prin ploaia amestecată cu zloată pe care i-o bătea vântul în obraz...

Astăzi, Lili e măritată, iar Titu a rămas tot ce a fost: frumosul cavalier al trotuarului cu ochii aci umezi de voluptate, aci fulgerători de lumină ce nu se pot uita. Și dacă 'l vîd femeile și fetele mari, tot îl visează înclinându-se asupra lor, cu capul său de Apolon pe nu corp de centurion roman.

Al. A. Macedonski.

ACTRIȚA.

Acum câțiva ani, mă aflam în salonul d-nei R..., unde nu se făcea de către cei invitați, nici literatură, nici politică.

Singura lor discuție se mărginea la lucruri ordinare petrecute în timpul zilei și care le făceau o deosebită plăcere povestindu-le fiă-care cum se pricepea.

'Mi aduc aminte, de o frumoasă poveste a unei actrițe ce murise de curând, și pe care ne-a povestit'o un fost prieten al ei, așa precum urmează:

— „Știi că mai anii trecuți s'au condus la locuința cea vecinică, rămășițele trupești ale actriței Nina . . . , moartă în vârstă de 38 de ani.

Era tânăra de ani, dar era destul de trecută și de îmbătrânită de dureri și de suferințe.

Ca una ce'și petrecuse tinerețele între culise, din naintea focului de la rampă, sau mai bine zis, din naintea focului ochilor de după rampă, avusese uă tinerețe agitată o tinerețe petrecută în desfrânări și în neîngrijire. Fiind frumoasă, făcuse avere, din nimic, fără multă bătaie de cap. Primiul an al tinereței 'i-a petrecut cum petrece cea mai mare parte din actrițe, dar din actrițele frumoase, creânduși două scene și două feluri de admiratori: unii la teatru, alții afară din teatru.

Și fiind că a murit, aș putea să vă povestesc un epizod foarte interesant din viața ei.

Nina . . . , îmbogățită din cuceririle ce făcuse frumusețea ei îndelung căutată, sta retrasă, cu un aer de onestitate, de cuvioșie chiar, în casele ce'și cumpăraseră, — niște palaturi.

Era tot frumoasă; plăcerile care îi aduseră valuri de avuție, nu îi luaseră nimic din frumusețe; din contra, îi lăsasera pe figură o impresiune ciudată și atrăgătoare a unei desfrânări moderate.

Era încă frumoasă; și saloanele ei erau pline de lumea cea mai aleasă, ori de câte ori porțile casei se deschideau cunoscuților.

Din când în când vara și câte o dată iarna, în fie care an, apăreau în saloanele Ninei, câte un copilaș, când un băiat, când o fată, care veneau unul din Paris, altul din Berlin.

Acești copii erau recomandați cunoscuților ei, ca nepoți depărtați, rămași mici, băiatul de la un văr al ei mort de curând, iar fata de la o rudă care i-o incredințase în ceasul morții.

Erau frumoși acești copii, amândoi brunți, cu ochi mari și negri; veseli și zburdalnici. Din desele întâlniri începuse a se naște între ei un fel de simpatie ce nici ei nu puteau s'o priceapă.

Nina care observa aceasta, nu întârziă de a'i depărta pe unul de altul, trimițându-i să 'și termine studiile, pe fie care în orașul unde le începuse.

Și pentru a evita întâlnirea lor, aducea în vacanții său numai pe băiat sau numai pe fată.

Dar, lucru de mirare! la plecarea fetei, lipsea din album fotografia băiatului, iar la plecarea băiatului lipsea din album fotografia fetei. Nina observase acest lucru și se decisese d'a nu i mai aduce acasă până la terminarea studiilor.

Dar amorul nu e așa de gârbov cum îl credea Nina; el nimicește spațiul, și cei ce iubesc par că aud unul altuia chiar bătăile inimii; ei vorbesc cu nimicul și primesc răspunsuri de la nimic, răspunsuri pe care numai ei le înțeleg.

Și cu cât depărtarea e mai mare între sufletele ce se iubesc cu atât și iubirea e mai mare.

Ei creștea iubindu-se și iubirea lor creștea cu ei, așa că devenind mari, iubirea devenise și ea mare.

S'au întâlnit dupe câți-va ani în saloanele Ninei; erau schimbați; de-abia s'au recunoscut. Fie care din ei pregătise câte o vorbă pentru a o spune, câte o zimbire pe care s'o dea, câte o iluzie pe care se și-o desvelească.

Iubirea lor devenise o patimă care 'i ardea și îi consuma cudesăvârșire. Căutaă să se apropie cât de mult, și ori cât de apropiați se aflaă, ei găseaă că e o depărtare între ei; ar fi voit să trăiască într'o imbrățișare vecinică.

Când se apropia unul de altul, începeaă să tremure și să ardă; rămeneau muți și nu puteaă destăinui prin vorbe unul altuia ceia ce simțeaă.

Nina observase totu și 'și da toate silințele putincioase de a 'i depărta.

Îi iubea prea mult pe amândoi și nu putea găsi un plan de a 'i depărta pe unul de altul și în același timp de a fi aproape de ei amândoi.

Toate mijloacele, ei nu aveaă succes, erau zadarnice; amorul străbate zidul și vede, nimicește spațiul și ajunge.

O doamnă – Am dori să vedem mai iute stârșitul acestei povești.

Domnul care povestea – Mă voiă sili a o rezuma :

„Intr'una din zile, Nina nu găsi a casă pe nepotul său, nu găsi nici pe fată. Era nebună de disperare. Trebuia să 'i caute. Unde? Un oraș are uă mie, zece mii de case, ștece miș de ascunzători.

Nenorocita Nina, nu alerga, sta în loc și se mulțumea să țipe și să 'și zmulgă părul. Era ceva în inima ei care nu se putea da pe față. Era uă luptă groaznică care o omora.

Ce putea face ea? nimic ! . . . .

Înștiințată că tinerii fugari erau gata de a se prezenta la ofițerul stărei civile pentru a încheia contractul de căsătorie, o rază de speranță îi luminează ochii și îi dă curagiu a continua lupta.

Tinerii își scoseseă toate actele cerute de lege pentru a se căsători.

Eraă niște acte...Ș'apoī eraă ortani cine i-ar fi putut opri de a se căsători. Aveă martori improvizați, aveaă tot.

Era ziua hotărâtă pentru a se înfățișa la ofițerul stărei civile. Nina știa tot, știa chiar ora când ei se vor înfățișa.

Tânăra pereche înaintează în salonul unde se face ceremonialul căsătoriei civile, figurile lor par a fi schimbate de emoțiune și de fericire.

În sală e tăcere adâncă, numai vocea oficerului se aude răsunând gravă și magistrală; el întreabă :

— Pentru ce ați venit aici?

Tinerii răspund :

— Pentru ca să ne însoțim? . . .

În acel moment, o voce stinsă și găfăind se aude pe la spatele lor :

— Nu vă veți căsători! . .

Era vocea Ninei care sosise alergând după ei în fuga mare.

— Și pentru ce întreabă oficerul?

— Nina e palidă ca moartea, abia resuflă, e cu ochii perduți, zdrobită cu desvârșire cade pe un scaun și nu zice nimic.

Apoi deschide ochii mari, se uită prin sală să vadă dacă e lume, vede lume, se îngrozește și tace.

— Răspunde doamnă, pentru ce nu se pot căsători, întrebă încă o dată ofițerul?

— Să rămânem singuri, răspunde ea cu o voce stinsă.

Atunci sală fu golită; nu mai era față de cât fata, băiatul și ofițerul.

Nina deschise iar ochii și convinsă că societatea o va condamna în urmă, dă o ultimă silință de a vorbi și zice:

— Sunt copii mei, e fratele și sora!..

Și zicând cuvintele acestea, mișcarea sufletească așa de mare, amestecată cu durerea de mai înainte, i-a adus cu iuțeala fulgerului, un atac de apoplexie, în urma căruia a rămas nemișcată pentru tot-d'auna, înțepenită de moarte, cu ochii deschiși mari, privind în juru'i ca să nu fie cine-va 'n sală, care să audă că are copii pe care nimeni nu i-a știut, și care copii sunt mari și vin la ofițerul stărei civile ca să se căsătorească.

Ca să se însoțească fratele cu sora!

Cu multă greutate au putut să-i închidă pleoapele, ar fi voit par-că, să privească și din întunericul mormântului său, la societatea care va ride de ea și o va desprețui. *Maî mult Doamne.* — Dar copii, copii? — Copii au fost mai mult timp bolnavi, după aceia au plecat, unul la Paris, altul la Berlin, mai în urmă s'a auzit că ea a intrat într'o mănăstire, iar el a murit de spleen!

Unii zic că ar fi murit amândouă de o remușcare a căreia cauză o înțelegeți!..

D. C. Teleor.

NUVELA INTIMA.

Omul nici o dată nu este mulțumit de starea în care se află. Dacă e sărac, se crede cel mai nenorocit, — visează comori, palate, fericiri, pe care le vede cu mintea, fără a le atinge cu mâna; dacă este bogat, de multe ori 'și zice: „de ce nu sunt sărac, poate a'și fi mai mulțumit!“ Un rege chiar dorește adesea să fie ca cel din urmă din poporul său, ca să poată gusta libertatea și toate încântările unei vieți variate și neobservată de nimeni. E ciudat omul, dar dorește numai aceia ce nu are, și ori cât de îndestulat ar fi traiul său, când privește împrejur, i se pare că alții sunt mai fericiți ca dânsul, de și, în realitate, fericirea este aceeași la ori ce om, — cu deosebire că unul o vede sus de tot și nu cutează a se urca până la dânsa iar altul o vede prea jos spre a se putea coborâ până la ea.

Și iată, aceeași neputință, aceeași nemulțumire. Când soarele e arzător

În timp de vară, ni s'ar părea mai plăcut frigul iernei, în care să ne așezăm la gura sobei cu o carte în mână, sau alături cu o femeie drăgălașe, cu care să poetizăm flacăra și jeraticul lemnului ce se topesc; când geamurile sunt înghețate și vântul vuvue pe coperișul casei, ni s'ar părea mai dulce răcoarea primă-verei cu vântulețul, care să ne aducă șoapte amoroase, răpitate dupe buzele vr'unei ființe adorate. Când simțim durerea, dorim nepăsare; când suntem nepăsători, dorim suferința, ca să ne emoționeze; când iubim, dorim să fim iubiți, iar când suntem iubiți ne plictisim adese-orî, și ast-fel nimic și nimeni nu ne poate îndestula.

Iată cum cugetam într'una din acele zile de primă-vară, în care soarele se întâmplă să fie mult mai arzător, ca în mijlocul verei, când te afli sub coperișul hainelor ca sub niște fășii de metal, încălzit la dogoarea unui foc nestins.

În acea zi, nu eșisem din casă. Erau 4 ore,—și luna lui Aprilie părea că prevestește o neașteptată schimbare în clima noastră, sau, că ne vorbea de o boală apropiată, ce ar fi secerat mii de corpuri,—fapt ce se întâmplă une ori, când vânturile călduroase vin prea de timpuriu, aducând cu sine miazme și germenii de infecțiunii bolnăvitoare.

Cu toate acestea, acea căldură prematură nu aduse nimic vătămător nici prietinelor, nici dușmanilor mei, nici oamenilor care străbăteau ulițele sau dormeau sub coperișe, nici dobitoacelor și nici chiar miniștrilor care încă nu plecaseră pe la băi, ca să 'și calcarizeze diplomația în apele de la *Carlsbad* sau cine știe de pe unde.

Numai mie,—numai mie nenorocosul, acea zi călduroasă 'mi aduse o boală, de care nici doctorii, nici toate apele din lume nu m'ar fi putut vindeca.

Amorul! Iată boala ce'mi veni pe aripile aceluși vânt molatic și se 'n-cuibă în pieptul meu, ca și cum dintr'atâta lume numai eu aș fi fost însemnat de soartă, ca să zac și toți să fugă de mine ca de un ciumat.

Ei! Și tot nemulțumirea, tot dânsa mă îndemnă să fug de bine și să dau de rău.

Penă la 4 ore, mă încercasem să citesc, să scriu, să cânt, să dorm.... dar mi se părea ceva monoton; toate acestea le făcusem cu o zi mai înainte, le făcusem în timp de o săptămână, și, mulțumirea mea nu era îndestulată numai cu aceste petreceri ușoare și puțin variate.

Imi lipsea ceva;—sufietul meu părea că dorește aer,—mult aer,—părea că 'i lipsește un ce care să'l frământa, o mașină cu aburi care să'l pue în

mișcare, o roată ideală, care să 'l ducă repede pe drumul unei simțiri misterioase.

Soarele era aproape de apus. Mă îmbrăcaî și eșiiu pe uliți. Unde mă duceam, singur nu puteam să știu. Alergam dupe acel ceva, care 'mî lipsea și nu știam unde să 'l gădesc.

Ajuns pe pod, mă trezeam privind păpușile de pe la ferestrele magazinelor de jucării, și, le priveam așa de bizar, în cât cine-va ar fi zis, că sînt gata să le vorbesc. Și într'adevăr, dupe cum 'mî-aduc aminte, aveam un aer foarte neobiceiuit privitorilor de asemenea obiecte. Privind păpușile, dacă descopeream vre una mai bine făcută și care să semene mai d'aproape c'o femeie, a'șî fi voit să-i dau simțire și s'o răpesc cu mine, ca să zburăm împreună, acolo, unde mă ducea misterioasa mea dorință.

Eram oare nebun?..

Nu!

Căci atunci, nimic nu m'ar fi împedicat să săvârșesc o faptă, de care ar fi ris toți trecătorii și de care stăpânul păpușilor m'ar fi trimis de sigur la răcoare, ca pe-un pungaș.

Eram oare amorezat?

Am fost de atâtea ori, și nimic ecstraordinar nu se petrecuse în mine Am iubit precum se iubește și am uitat pre cum se uită!

Ce mă adusese dar în această stare, în care eî singur nu mă puteam recunoaște?

Era tocmai faptul că nu mai eram amorezat, și că așî fi voit să dau inimă chiar unor bucăți de ipsos îmbrăcate în cârpe, cu care să pot vorbi și care să mă înțeleagă.

A! Iată aceîa ce 'mî lipsea... și tocmai târziu 'mî-am dat seama, când privirile mele setoase întîlniră o rază ce eșia din ochii unei femei, și care 'mî spunea: „dacă 'ți trebuie o mulțumire deplină, o vei afla în mine și în ochii pe care lucesc!“

Mă uitaî bine în fața acelei femei. Părea c'o mai vîzusem o dată. Negreșit, în visurile mele.

O dorință de-a o privi, mă atrăgea mereu spre dînsa. O urmăriî. Ea intră la teatru. Dar nu era singură; era a patra la număr lîngă un domn bătrîn și alte două femei, mult mai vîrstnice ca dînsa.

Se vede că rătăcisem mult pe stradă, de oare-ce de la plecarea mea d'acasă și pînă în acel moment sosise ora teatrului.

Fiind-că n'aveam alt ceva de făcut și fiind că simțisem o mică mulțumire în ființa acelei femei, mă duseî și eî la teatru,

De sigur, distrațiunea ce 'mă alesesem era foarte inocentă.

Intraî aproape sănătos, pentru ca să es bolnav, atât de bolnav, în cât nu știu dacă lumea fugea de mine, dar știu că eu fugeam de dânsa.

Dupe ce mă așezai în stalul meu, 'mă aruncaî privirile prin toate părțile, și cât de mare 'mă fu bucuria, când într'o loje zării pe acêia, pe care ochii mei începuseră s'o caute.

Cortina se ridicase deja; dar mărturisesc că nu m'am uitat de fel pe scenă. Aveam un spectacol mai frumos care 'mă atrăgea atențiunea; era tânăra fată din loje, pe care de astă dată o studiam, precum studiezi personagele și caracterele dintr'o piesă, scrisă de un autor îndemănat.

O priviam. N'avea mai mult ca șeai-spre-zece ani. Ochii săi albaștri vișai, și se păreaî că privesc în fundul sufletului ei, unde se resfrângeaî pasiunile depinse de actori pe scenă și deșteptaî într'ânsa accentele unor închipuirî ideale.

Figura ei era impunătoare, dar liniștită. Pe scenă se petreceaî lucruri glumețe și atingătoare; ea, nici nu rîdea nici nu plângea: dar se bucura și suferea. Sângele se urcase pe fața ei albă și 'î da înfățișarea unui trandafir transparent. Buzele ei se mișcaî într'un mod instinctiv, ca și cum ar fi șoptia ceva unei ființe nevăzute, care ar fi împărtășit emoțiunea ei.

În orbirea mea, 'mă închipuiaî că sînt poate eu acela, — și 'mă făceam nenumărate iluziuni; inima 'mă bătea așa de tare, că mi-era frică să nu auzt vecinul meu, care privea pe actori cu un fel de ironie vrînd să le arate că spun minciuni iar nu realitate.

Mă stăpâneam mereu și studiam neîncetat toate trăsurile eroinei mele. Nici o femeie nu mi se păruse până atunci așa de frumoasă. Zîmbetul ei avea o ecpresiune de bunătate și de cochetărie, calități ce se întîlnesc rar la o femeie. Corpul ei bine făcut, dar mai mult mic de cât mare, — în mișcările lui se vedea un fel de sburdălnicie, că 'ți ar fi venit să te joci cu dânsa ca cu o păpușe. Aceia ce o punea mai pre sus de frumusețea orî-cărei femei, erau ochii, așa de bine încondeiați, că pictorul cel mai meșter nu 'î-ar fi putut copia întocmai. Erau frumoși, mai ales pentru că în ei citeam amorul cel mai curat, cel mai sublim și descopeream un spirt fin și dulce ca și surisul ei. Nici un semn de răutate nu se vedea pe întregă ei figură.

Răutatea ei am văzut'o numai într'o singură dată: în cea din urmă.

Dupe terminarea întâiului act, lumea începu să treacă într'o parte și într'alta.

Privirile mele sustrasă pentru un moment de la punctul spre care țin

tiseră în lungi și nenumărate rânduri, când își reluă neobosita veghere, nu mai văzui în loje de cât pe cei trei însoțitorii ai ființei drăgălașe.

Atunci, mă sculaiu repede și mă urcai în foierul ce corespundea cu lojea ei, crezând că poate o voi întâlni.

Nu mă înșelasem.

Fără s'o întâlnesc, — o văzui stând rezemată de ușa întredeschisă a lojei...

Mă aștepta oare pe mine?...

Ce iluziune!...

În loje era cald; — afară era răcoare.

Și ea sorbea răcoarea, cu același nesațiu cu care eu aș fi voit să sorb respirarea ei delicată.

Cu toate acestea, 'mi zimbea; și zîmbetul ei 'mi zbucluma inima și mă făcea să sper, și mă făcea să cred într'o fericire, pe care astăzi o compar c'o apă stătătoare, în care 'mi oglindesc sufletul și 'l ved atât de galben și-atât de ostent.

În acel moment, dacă mi-ar fi zis cineva: „Zîmbetul femeii este mai înțepător ca acul viespei“... aș fi preerat să adun în inimă tot veninul ce ar fi curs din el, de cât să mă lipsesc de acea mulțumire cerească de a o privi.

Și am privit'o mult în acea seară, — mult și în repetate rânduri. Și mi-a zîmbit neîncetat și neîncetat simțeam că o iubesc.

Dar, — eu găsisem într'ênsa o trebuință sufletească: hrana simțirilor mele; ea găsisese în mine tot o trebuință sufletească: — distracțiunea nebuniilor ei.

Aceste două trebuințe nu se potriveau una cu alta și sufletele noastre nu se putură uni într'unul singur.

De atunci am văzut'o adese-orî; — am căutat să mă apropiu cât mai mult de d'ênsa... Dar nu mi-a mai zîmbit nici o-dată!

Și aci, nemulțumirea 'și jucă rolul ca în tot.d'auna.

Era nemulțumită pentru că o iubeam. — Căută un altul, care să n'o iubească, crezând că ast-fel va fi mulțumită.

Iar eu, care n'am știut să prețuesc mulțumirea de a nu iubi, — astăzi, sufer nemulțumirea că am iubit prea mult.

Th. M. Stoeneșcu.

NĂLUCA CRIMEI

— După Maurice Rollinat —

Gândul rău în al meu suflet să pătrundă izbutește
Tot d'auna și'n tot locul, când lucrez sau m'odihnesc;
Și de geaba remușcarea vine și mă curățește...
Paseri negre între temple cuiburile își clădesc,
Și în suflet, necuratul, să pătrundă izbutește.

Când ascult fără de voie, vocea lui cea răgușită
Și cu toate că mi-e scârbă de'njosire și desfrâu
Eū mă las prin cugetare pe o cale povărnită...
Tăvălesc a mea simțire prin noroiū ca 'ntr'un pîrēū
Și ascult fără de voie vocea lui cea răgușită.

Teasta mea este-o'nchisoare cu duhori întunecoase
Printre care ca nalucă crima 'și plimbă umbra sa
Și ridică 'n a ei cale munți de valuri furtunoase
Ce renasc, cu cât vrea mintea în adânc a le apăsa...
Teasta mea este-o'nchisoare cu duhori întunecoase.

Parucidul și hoția, siluirea și omorul
Trec pe rēnd prin al meu spirit ca un fulger arzător
Și cu toate că spre bine mintea'mi duce 'n veci piciorul,
Mē'ngrozesc când vēd printr'ēnsa focul cel dogoritor:
Parucidul și hoția, siluirea și omorul.

Osāndesc cu toate-aceste ori-ce mână înarmată;
Mē feresc în tot-d'auna de tâlhar ca de-un cūmat
Infieroz pe fiul care pumnalează pe-al sēū tată.
Dar omorul tot vorbește unui suflet spāimāntat,
Și blestem cu toate-aceste, ori-ce mână înarmată.

Plāng din inimă pe fata care este siluită
Și la vreme-aș răzbuna-o de mișelul dintre noi.
Dar de gânduri necurate mi-e simțirea urmărită;...
Ca să'nșel pe cea mai blāndă nu m'ași da de loc 'napoi,....
Și deplāng cu toate-aceste pe-orī ce fată siluită!

Gândul rău izbește 'n mine ca talazul într'o stāncă
Și de-asemena nu'mi lasă nici-o urmă de noroiū,
Ēnsă vai, păstrez subț temple amintirea lui adāncă

Cu nălucile grozave ce'mî aduce în convoiū,
De și el izbește 'n mine ca talazul într'o stâncă.

Lucifer, nu ai destule suflete în Iad la tine
Dacă 'ncerci încă pe unul înăuntru să'l terești?
Viî pe aripi neguroase cuibul tōu a'ți face 'n mine
Și în el să lași sămēnța de pierzare te silești
Lucifer, când ai destule suflete în Iad la tine.

Ėnsă tu putere sfântă ai să tacî fără'ncetare,
Și de oichiî lui de flacări n'ai odată să m'ascunzi?
Aș lupta cu mult mai bine și aș fi cu mult mai tare
Dacă-aș ști că l'al meu strigăt tu ești gata să răspunzi,...
Dumnezeu! Putere sfântă nu tăcea fără 'ncetare.

Prea căzut este dar omul, sau e cerul prea sēlbatic
Dacă rēul dă afară ca izvorul peste vad
Chiar în ora rugăciunei când cu sufletul estatic
Nu mai vrem ca să ne'ntoarcem oichiî noștriî către Iad...
Prea căzut este dar omul sau e cerul prea sēlbatic!

Al. A. Macedonski.

C R E D I N Ț Ă

Când inima e dezolată și viața 'ntreagă o pustie
Pe care n'o mai rēscolește nici caldul vēnt de poezie,
Atuncea, chîiar necredinciosul pricepe 'n cugetu-i de-ateu
Că e o viață viitoare și'n cer că e un Dumnezeu!

Pe cât mai crudă e 'ncercarea pe care omul o îndură
În pradă la nenorocire, la defăimare și la ură;
Pe-atata și speranța vine a'î spune tainic și mereu
Că e o viață viitoare și 'n cer că e un Dumnezeu!

Aidem! Reiați și tu avēntul biet suflet ce în suferință
Subt nedreptăți fără de margini era sē'ți pierzi a ta credință
Și poartă'ți crucea pēn'la urmă pe drumul cel îngust și greu
Căci este-o viață viitoare și este 'n cer un Dumnezeu!

Iar voi, dușmani de toată mâna în luptă zilnic, cu dreptatea,
Cu adevărul și lumina, cu dragostea și bunătatea,
Ce-ați fost de soartă răsădite în fundul sufletului meu,
De și în altă viață poate, dar tot v'așteaptă Dumnezeu!

Al. A. Macedonski.

VISUL FATAL

Nu mai am de cât o sete, nu mai am de cât un vis
Vis ce 'n inimă, cu sânge tipărit, îl țiu închis;
Orî și unde 'l port cu mine și c'o dulce voluptate
Mintea mea îl recitește pe când inima mea bate;
Negru, groaznic, fără milă, nu e 'ntrînsul un cuvînt
Ca să nu mă facă singur une orî să mă 'nspăimînt;
Ștreangul, fierul, focul, plumbul s'întrețes s'îl întocmească
Și în stare nu e nimeni paginile s'î citească
Înainte de momentul când... — Dar visul meu cumplit
De e scris ca să rămăie un biet vis neînplinit,
Din adîncul ei cel umed, cu aceiaș ne'ndurare
Groapa mea are să strige către ceruri: Răzbunare!

Al. A. Macedonski.

VEI CREDE...

Veți crede poate că acuma când sunt tăcut și liniștit
Iubindu-te și tot de-o dată știindu-mă a fi iubit,
Sunt fericit la adăpostul acestui fel de alinare?...
Te'nșeli: Mai mult ca tot d'auna nenorocirea mi-e de mare,
Și suferința mea de astăzi e de-a nu fi nenorocit.

Al. A. Macedonski.

EPIGRAMA

Un X. pretins poet, — acum
 S'a dus pe cel mai jalnic drum...
 L'aș plange dacă 'n balamuc
 Destinul său n'ar fi mai bun
 Căci pene ieri a fost năuc
 Și nu e azi de cât nebun!

Al. A. Macedonski.

Reproducem această poezie, publicată deja în „*Literatorul*” anul III-lea, dar refăcută astăzi de d. Macedonski.

CONTESA PALATINA

— După H. Heine —

Contesa Jutta, Palatină
 Cu o bătrână servitoare
 Străbate-a Rhinului vultoare
 L'a lunei galbenă lumină.
 Contesa zice: „Vezi tu sorții
 „Cum mă urmează în lumea toată?...
 „Sunt șapte morți ce'n noapte'noată....
 „Ce trist innoată 'n noapte morții! (1)

„Ei au fost șapte-odinioară
 „Inalți, frumoși și tineri ângeri
 „Purând în ochi câte-o comoară
 „Dintre-ale cerului răsfrângerî!
 „A mă iubi mi-au dat cuvântul,
 „Și pentru-a'și ține jurământul
 „I-am innecat în floarea forții...—
 „Ce trist innoată 'n noapte morții!“

Dar luntrea fuge peste valuri....
 Un ris s'aude pîn' la maluri....
 Contesa ride!....— Ris de jale!... —

(1) Versuri de armonie imitativă.—Nota aut.

Cadavrele se duc la vale,
 Și ochiii lor sticloși, — la lună
 Clipesc grozav, — pe când răsună
 De la castel, din pragul porții :
 „Ce trist innoată 'n noapte morții!”

Al. A. Macedonski.

Următoarea poezie a fost citită în sala de la Cazinul francez, cu ocazia serbării de 14 Iulie a coloniei franceze și d. Le Métayer, autorul ei, a obținut cel mai meritat succes: Aplausele au fost unanime.

LE 14 JUILLET.

Un sombre monument a l'aspect froid, farouche
 Tombe ouverte, noir monstre à la béante bouche,
 Répandait dans la France une indicible horreur
 Et jetait l'épouvante à Paris, dans son cœur.
 Cette masse de pierre aux formes diaboliques,
 Était l'affreux garant des vieux droits monarchiques.
 Grâce à ses pont-levis, ses fossés et ses tours,
 On imposait silence au peuple, qui toujours
 Affamé, misérable et ployant sous les chaînes,
 Maudissait, mais tout bas, les rigueurs souveraines.
 Lentement, goutte à goutte, il but le fiel amer,
 Mais un jour, comme fond l'ouragan sur la mer,
 Un âpre vent souffla sur cette multitude.

Ce fut de temps nouveaux le sinistre prélude !

*

Dans l'horizon confus, une immense clarté
 S'élevait superbe et c'était la Liberté !

Soudain, comme un éclair perce la nuit et brille,
 Dans la foule ce cri jaillit : à la Bastille !
 Et parmi tous ces gueux courut en ce moment,
 Allant de proche en proche, un grand tressaillement.
 Ce cri fut l'étincelle approchant de la poudre ;
 La colère éclata, comme éclate la foudre.
 Et ces gueux transformés, levant enfin leurs fronts,
 Songèrent à venger tous les anciens affronts.

Ils coururent en foule à la prison maudite,
 Comme un torrent gonflé gronde et se précipite,
 Et ce fut une orgie effrayante de sang
 Autour de la prison à l'aspect menaçant ;
 Et le peuple, rendu subitement féroce,
 Voyait rouge et tuait !

C'était hideux, atroce !

Et partout se dressait le carnage et la mort !

Mais la Bastille, enfin, s'écroula sous l'effort.

*

De cet effondrement, de ce fumant décombre,
 Sortit la Liberté, comme le jour de l'ombre,
 La Liberté ! cet astre au superbe reflet !

Et c'est pourquoi je bois au quatorze Juillet !

Stéphane Le Métayer.

A M E R T U M E.

Serment de femme,
 Fleur, papillon,
 Mourante flamme,
 Vague rayon,

Sur votre trace
 Que reste-t-il ?
 — Regret tenace,
 Parfum subtil ;

Souvenir tendre,
 Ruban froissé :
 Image et cendre
 Du temps passé.

O loi sévère !
 Tout cesse un jour :
 Rêve, chimère,
 Jeunesse, amour !

Stéphane Le Métayer.

DESTIN.

Destin ! mot fatidique, insondable mystère,
 Force qui nous conduit et que nous ignorons,
 Qui nous fait tous plier sous ta loi trop sévère,
 Et dont le seul caprice incline tous nos fronts !

Tu contemples, du haut de ta demeure austère,
 Les combats superflus auxquels nous nous livrons,
 Le malheur qui nous frappe et la joie éphémère
 Qui nous sourit, mais fuit lorsque nous l'implorons.

Et, sans doute, tu ris de nos peines perdues,
 Des efforts impuissants, des larmes répandues,
 Des obstacles constants qui dorment sous nos pas !

Tu ris de nos douleurs et de nos défaillances
 De nos doutes amers et de nos espérances,
 Et nous t'obéissons pourtant jusqu'au trépas !

Stéphane Le Métayer.

CONSTANTINOPLE

Constantinople, ô ville ardemment désirée
 Que je voudrais fouler ton sol mystérieux !
 Que je voudrais rêver sous l'azur de tes cieux,
 Et sentir leur reflet dans mon âme enivrée.

Je voudrais me baigner, par la nuit empourprée,
 Dans le Bosphore aux flots lents et capricieux,
 Et, perdu dans un songe ailé, délicieux,
 Entendre clapoter l'onde fraîche et nacrée.

Je voudrais sur les bords des fontaines antiques,
 Evoquer les héros des contes fantastiques :
 L'indolente sultane aux lourds et noirs cheveux.

L'almée aux yeux profonds, dont l'ardeur vous embrase,
 Balançant son front pâle et son torse nerveux, —
 Et demeurer muet, abîmé dans l'extase !

Stéphane Le Métayer

VISURI ȘI REALITATE

Oh ! de ce n'am o avere să v'arăt cum să trăiește,
 Să v'arăt ce va să zică viața 'n lux și desfătări
 În palaturi aurite unde totul strălucește
 Unde lacrima se 'nneacă subt un val de sărutări !....
 Unde patimile toate își găsesc adăpostire
 Prefăcând poema vieții într'o vecinică timpire ;
 Unde râsul veseliei se amestecă voios
 Cu a cupelor ciocnire la banchetul furtunos ; ...
 Unde flacăra beției luminează ori-ce față
 Unde chiar o nerozie își găsește un echo ;
 Unde inima la rele se călește și se 'nvață ;
 Unde vițiul te prinde și molatic te răsfată
 Inșă unde totul pare dulce, rizător și nou !

Oh ! aș vrea să am avere să mă oțlesc în role ;
 Rămășița mea de zile s'o petrec în desfătări ;
 Să pășesc fără de grije peste suferințe grele
 Și să fac să se usuce niște lacrimi rebele
 Imbătat făr' de rușine chiar de false sărutări !
 Și ce'mi pasă mie dacă, sărutarea-i cumpărată ?
 Aă pe lume nu se vinde tot ce-avem mai scump, mai sfânt ?
 E destul s'o simț că arde buza mea cea insetată,
 E destul să'mi facă pieptul să tresară și să bată ;
 Căci iluzia din suflet a zburat de mult în vânt !
 Suflet ? ! nu mai am nici suflet ; s'a uscat de mult în mine
 Vestejit de 'nflăcărarea arzătoarelor suspine
 Ce mi-a 'mbetrénit junețea, și mi-a sfâșiat rânunchii
 Am avut destulă vreme să blestem, să am oroare
 De grozava sărăcie zdrențăroasă, rânjitoare
 Ce subt mâna i descârnată m'a făcut să-mi plac genunchii.

O ! sunt crud ! — dar e mai crudă soarta ce mă prigonește
 Și mă face fără voie să blestem, să fiu profan !...
 Inșă cum aș fi de piatră când în mine cloțotește

Ca într'un adânc vulcan

O dorință infocată ce în veci me amăgește
 Cu surisu-i de Syrenă dulce, 'ncântător, dar.... van ?
 O dorință ce domnește gândul meu în ori-ce noapte,
 O dorință ce ia chipul unui ânger strălucit
 Ca să'mi fărmece simțirea cu lingurițe soapte
 Și ca să repet în taină al ei nume mult 'ulit !

Bogăția !— O ! frumoasă, răpitoare nălucire!...
 Te-am dorit în tot-d'a-una, 'te-am dorit și te-am visat
 Tu ce-n veci mai dus pe gânduri, ai domnit a mea simțire
 Apărându-mi îmbrăcată într'o falsă strălucire
 Și plecând apoi îndată să mă lași tot întristat !...
 Câte nopți de ne-dormire am trecut gândind la tine !
 Câte lacrimi arzătoare fața mea nu a brăzdat !
 Câte friguri blestamate mintea nu mi-a sbuciumat
 În delirul disperării împletit cu lungi suspine !....

Dar zadarnic mi-a fost plânsul, și delirul în zadar...
 Soarta dacă e pornită, nici odată nu se 'ntoarce
 Și cât firul vieții mele ar mai fi, — cât s'ar mai toarce,
 Buza-mi nu se va atinge de vr'un aurit pahar !...
 Nu !— căci legea omenească e pe dos, și strâmb croită
 Astă-zî nu se'mbogățește de cât omul de nimic....
 Tot pigmeul care poartă inima înnoită
 Și ce pleacă cu zmerire sufletu-î murdar, pitic !...

Bogăție ! bogăție !— tu ești rea și ne-miloasă
 Nici odată nu 'ntinzi mâna să ridici de prin noroi :
 Câte-un om gemând sub zdrențe, dar cu inima frumoasă
 Ca o piatră nestimată azvêrlită în gunoi !...

Tu regină majestoasă, dar despotă și barbară
 Ce domnești după voință stăpânind a tot puternic
 Și pe Regele cel mare, și pe sclavul cel nemernic...
 Dându-î : unuia dulceața, altu-ă o viață-amară !...
 Tu, amăgitoare fee ce mă faci să te tot chîem,....
 Spune-mi oare nu am dreptul să mă plîng și să blestem ?
 Căci mă 'ntreb adesea singur în lungi ore de veghere
 De ce soarta nu mă scoate dintre-ai vieții declassați ?
 Ce ? s'ar crede oare lumea că se află 'n decădere
 Dacă m'ar vedea pe mine din sărac, om cu avere
 Și că mă îngraș în tihnă ca toți trântorii bogăți ?
 Nu !— dar legea omenească e pe dos și strâmb croită
 Astă-zî nu se'mbogățește de cât omul de nimic
 Tot pigmeul care poartă inima înnoită
 Și ce pleacă cu zmerire sufletu-î murdar, pitic !...

Ion N. Iancovescu.

TRECUT.

Stufiș selbatic, mai ții tu minte,
Când înprejuru-ți mă căuta
Când împreună cu dulcii cuvinte,
Ședeam alături la umbra ta ?..

Ți-aduci aminte, când alba-i mână
Rupea din ramuri verzile foi,
Ca să'nverzească neagra țărână,
Pe care-adesea stam amândoi ?..

Stufiș selbatic mai ții tu minte
Glasu-i poetic, ce tremura,
Ochii ei negrii, vorbele-i sfinte,
Lângă izvorul ce murmură ?..

Maî ții tu minte ultima noapte
Când nici chiar cerul nu ne-a zărit
Și'n dezmierdare, în tainici șoapte
Pe sinu-i fraged am adormi ?..

Ți-aduci aminte, când dimineața
Fără de densa m'am deșteptat
Căci rămăsese numai verdeața
Care să'mi spuie că n'am visat ?..

Vai! dar acuma, fără nctare
La ea zadarnic voi cugeta.
Viū iar la tine, și cu'ntristare
Singular mă aflu la umbra ta !

M. Toncescu.

PREFAȚĂ

La volumul de poezii al D-lui Th. M. Stoenescu.

A vorbi despre poeziile conținute în această carte, este a vorbi despre o nouă cale.

S'a zis, —nu este vorba,—că poezia sub orî-ce formă s'ar prezinta nu este de cât poezie.

Dar nu e mai puțin adevărat, că și în poezie sunt mai multe genuri.

Ca răspuns acelor care, spre a tăgădui o însemnată mișcare sėvîrșită în literatura noastră, au zis că în poezie nu egzistă școală, le vom aduce ca egzemple, următoarele :

Școala Clasică,

Școala Mitologică,

Școala Romantică,

Școala Realistă,

Școala Naturalistă.

Conținutul volumului ce infățișăm, nu aparține nici-uneia din aceste școli, căci autorul ei, d. Stoenescu, ne-a urmat pe calea *Poeziei Sociale*, ce a fost numită ast-fel și definită în trăsuri generale în prefața volumului de poezii ce am tipărit în 1882, volum asupra căruia se urmează a se discuta prin publicitate.

S'ar crede în adevăr, că și la noi în țară, se află spirite înapoiate în cultură, care își fac o datorie a se opune la ori-ce pas nou făcut în direcțiunea intelectuală.

Cutare Don-Chișot de condei, afirmă că genul denumit *poezie socială* se depărtează de la tendința de a reprezenta frumosul și că nu se află întocmit de cât din „*fărămătură de sociologie și metafizică.*”

Ca și cum metafizica și sociologia n'ar reprezenta frumosul și ca și cum poezia, n'ar trebui s'o luăm din mijlocul lumii în care trăim.

Alți scriitori, care cel puțin au drept scuză tinerețea, tăgăduiesc că în poezie poate să fie vorba de școală sau de direcțiune.

*

Nici-unii nici alții, nu ne miră, și argumentările lor ne sunt cunoscute pentru că au fost zleite în Franța împotriva lui Victor-Hugo, când întemeia *Școala Romantică*.

Emile Zola, de altă parte, le întâmpină în zilele noastre și le cunoaște tot atât de bine...

Acei care se ocupă cu literatura, știu însă, că ce nu să iartă nici lui Hugo nici lui Emile Zola, este că amândoi au avut curajul și puterea de a ieși din calea bătută, și de a scrie, cel d'ântei, capete de operă ca *Odes et Ballades* și *Notre Dame de Paris*, iar cel de al doilea, capete de operă ca *Nana*, *l'Assomoir*, la *Fortune des Rougons* și altele!

Aceia ce ne miră prin urmare, este tocmai lipsa de argumentări noi și proprii de care acele condeie dau dovadă, mulțumindu-se a reproduce aceia ce s'a zis și răzis.

*

Seria de idei în care intrarăm, ne amintește o convorbire avută la Camera într'una din zilele trecute cu neobositul luptător C. A. Rossetti.

— În adevăr, zicea d. C. A. Rossetti, imi vine câte-o dată să ia condeiul și să fac eu însu-mi opoziție guvernului când ved lipsa de argumentare a adversarilor noștri, care nu fac de cât a copia într'un mod slab și fără șir aceia ce am făcut noi când ne aflam în pozițiunea dumnealor.

Ei bine, acelaș lucru îl cugetăm și noi, văzând cum acei care ni s'au constituit adversari, ne combat, fie injurându-ne de-a dreptul, fie ascunzându-se sub masca imparțialității.

*

Le-am trece multe, dacă cel puțin n-ar respecta un domen pe care îl

tăgăduiesc, și nu ne-ar fura zilnic titlurile versurilor noastre, mișcarea perioadelor, și chiar, une ori, ideile fundamentale.

Și le-am ierta de șapte ori câte șapte-zeci de păcate, dacă n'ar veni mai întâi să ne ceară poveștele și concursul nostru, iar dacă cel puțin în criticile ce ne fac, 'și-ar păstra pe seamă încurajările dumnealor, ce sunt ne-moeste, atuncea când ni să dau nouă celor care am făcut câte-ceva de către unii tineri care n'au făcut încă nimic, care să află încă în școală sau care n'au ieșit de mult din ea.

*

Dar!... Lumea, cu umărul nu se îndreptează într'o zi și însuși Dumnezeu, are trebuință de vreme până s'o aducă în starea în care va voi.

Până atuncea, lucrurile își urmează cursul natural, și printre multe altele, apar și critici și cărți.

Unii zic că și unele și altele sunt trebuincioase.

Eu însă, judec mai folositoare creațiunile de cât criticile, pentru că vântul că criticile, foarte rare ori, sunt atât de leale, în cât să nu urmărească de cât luminarea autorului și a cititorului.

În de obște, ele sunt scrise sau din vre-o patimă personală asupra autorului, sau din invidie, sau pur și simplu din dorința de a străluci.

Că această din urmă afirmare este întemeiată îmi dovedește starea de cădere morală în care să află critica.

Cauza acestei stări, trebuiește însă, căutată în înleznierea pe care o află oricine de a se imprima cu lipsa oricărui control și în oricel jurnal politic i-ar veni la socoteală.

În asemenea condițiuni, critica este un flagel al puterii intelectuale. Sunt însă, mai puțin răspunzători acei care au nenorocita manie de a voi să fie critici fără a întruni nici lealitate, nici cunoștințe,—falsificând chiar textul autorilor criticați,—de cât ziarele ce le imprimă cu atâta liberalitate.

*

Iată dar, pentru care cuvânt o creațiune este în deobște mai folositoare la noi în țară, de cât o critică, și iată tot într'o vreme, pentru ce, volumul de față, merită să fie citit cu bună-voință și cu luare aminte.

*

Fără îndoială că critica nu'l va cruța, și aceasta cu atât mai mult, că și dânsul are pretențiunea de a ieși din calea bătută și de a aparține de Școala poeziei Sociale.

Un lucru însă, trebuie să m ng ie pe autor :

Poezia Socială fiind relativă mai ales la om în mijlocul societăţii, a găsit deja  i va găsi din ce în ce mai mulţi aderenţi printre generaţiile de inimă tinere ce să ridică cu imensa aspiraţiune de a căuta  i de-a afla în poezie, o notă mai virilă, o limbă mai curată  i mai respectată , c t  i o versificare mai corectă  i m i armonioasă.

Scoala *poeziei Sociale* caută tocmai să întrunească condiţiuni de asemenea fel,  i Societatea Revistei „*Literatorul*“ ce este centrul acestei însemnate mişcări literare,  i sporeşte din zi în zi acţiunea  i concentrează din ce în ce mai multe lumini intelectuale pentru a se apropia şi mai mult de scopul ei.

*

Mai trebuie să se m ng ie poetul acestei serii de versuri  i cu faptul pozitiv că or -ce venin s’ar vărsa asupra operei sale  i că or -ce critici va  nt mpina, ea nu va r m ne mai puţin, un început poetic, cu care, numai unul din marii noştri poeţi, se poate m guli că a debutat. Acesta este Bolintineanu.

*

 n capul volumului, se află o poem , *Maria*, ce mi-este dedicată  i ce este în adevăr admirabilă prin vigoare de stil, versificare  i ideie.

Sfirşitul ei aminteşte pe *Gervaise* din „*l’Assomoir*,” atunci c nd nemâncată de trei zile d  ocol Parisului pentru a se prostitui pe o bucată de p ine. Dar nimin  ! Nimin   i nimic de c t crivăţul :

„Pentru d nsa lumea ’ntreagă devenise un mister...
 „ i cu inima zdrobită rătăci în acea noapte...
 „Suriz nd la or -ce umbră, tr s rind la or  ce şoapte...
 „V ntul  i punea pe buze sărutările de fier...
 „Iarna ’ i dete-atuncea m na cu durerea ei cumplită .
 „ i căzu aproape moartă sub zăpada ’n noroit ...
 „ i sfirşise balul v ţii  i al v ţii carnaval... –
 „Dacă nu e încă moartă, – căutaţi-o în spital !

 ntru c t mă priveşte voi  zice că :

Acel care în acest sfirşit c t  i în poema întreagă, nu va găsi poezie admirabilă, apoi de sigur că numai susceptibil de a simţi ce este înalt, sublim  i frumos, nu poate fi.

Adevărul şi minciuna, este cu toate aceste, cea mai frumoasă din volum. Simplitatea stilului ingenozitatea ideii, lipsa de înfloriri  i de încărcări,

cunoștința deplină a valorii cuvintelor și a locurilor unde trebuie puse, nici-un cuvânt care să nu fie trebuințos, o fac un cap de operă.

Mănăstirea Cotești, Ivan, M'ngrozesc... Prietenilor mei, și altele multe, sunt mărgăritare scumpe ce dimpreună cu *copii lui Andreia*, nu ne' îndoim că vor fi apreteite de cugetele înalte și nepărtinitoare, astfel dupe cum merită.

*

În general, vom spune despre poet că are multă armonie și forță, unite cu o însemnătoare doză de filosofie. Oare-care înclinațiune către indolență și neîngrijire a stilului, să observă pe ici pe colo, nu o contestăm, iar gramatica nu este încă îndestul de respectată peste tot; recunoaștem însă, în acelaș timp, că în ceia ce privește versul, d. Stoenescu este deja, printre poeții tineri, cel d'ânteiu meșter.

Aternă de la voința sa ca să devie perfect în această artă, căci, precum am spus'o, fondul poetic, îl are cu prisosință.

*

Ceia-ce povățuim pe poet este a căuta să fie în tot d'auna cât se poate de lămurit, neîntrebuințând cuvinte de al căror înțeles n'ar putea une-orî să 'și dea seama deplin!

Prin aceasta, nu voim să înțelegem ca misticismul să fie alungat, căci autorul tocmai mistic nu este, dacă 'l vom escepta în poezia sa *Valea*, ce este admirabilă și singura din volum care să fie mistică.

Misticismul își are și el în poetică, locul său, și une orî, este de mult efect ca cititorul să rămână după citirea unei poezii într'un fel de îndoință estatică.

*

Dute! voi zice acuma acestei cărți. Pătrunde în inimă, deșteaptă simțiri, innobilează, căci ești izvorită dintr'o inimă ce nu așteaptă de cât încurajări pentru a simți că 'i cresc aripe mari și pentru a putea să zboare sus!

Și voi care citiți, gândiți-vă că fie-care vers nu a fost înșirat pe hârtie sub îndemnul vre unei deșertăciuni, ci că un avânt mai presus de voința ome nească, o supra-abundență de simțiri și de cugetări l'a orânduie literă cu literă, cuvânt cu cuvânt!

Și în adevăr, ar mai cânta oare poeții, mai ales la noi în țară, dacă acest lucru ar fi în puterea lor?

Ce'i așteaptă?... Moralmente, — injurii. Materialmente, — sărăcie.

*

Despre autorul acestui volum mai mult de cât despre oricare pot să afirm că nu zadarnica dorință de a-și tipări numele, l'a îndemnat să scrie.

Era poet în suflet, încă de pe băncile școlii, și o putere neînvisă i-a pus condeiul în mână.

Imi pare că văd încă, micile sale caiete de începător coprinzând în versuri scrintite simțirile sale copilărești.

Dar dragostea cu care le îngrijea, râvna cu care era transcrisă în ele fie-ce bucată, cerneala în culori și poleială cu care inflorea literile inițiale, dinpreună cu modestia sa ce a rezistat timpului ce l'a făcut aproape meșter și l'a dezvoltat ca poet, mi se infățișează dinaintea ochilor în aceiaș vreme cu caietele sale de copil!

Și toate împreună pledează cu elocință în favoarea ténérului care ne dă astăzi, la vârsta de douăzeci și două de ani și jumătate, versuri ce ar putea fi subscrise de mulți poeți pretinși mari.

*

Un cuvânt înainte de a sfârși :

A fi poet, neînsemnând nici câștig prin vinderea cărților, nici vre-un post privilegiat, nici chiar pâinea de toate zilele;

A fi poet, neînsemnând nici favoruri, nici subvenții, nici scoaterea din pâine a niminui;

Și neînsemnând de cât a suferi;

Poetul n'ar trebui invidiat și sfășiat.

Lăsând pe seama tuturilor, favorurile și funcțiunile cu tot cortegiul lor de false măririi, pentru ce nu i s'ar lăsa și lui, aceia ce este al lui, — Poezia?

Pentru ce se încearcă să pășească pe acest tărîm, fie scriind versuri, fie judecând despre ele, acei care în albastrul cerului nu văd de cât o singură culoare în locul acelei gradațiuni infinite de nuanțe ce farmecă ochiul în care se oglindește spiritul lui Dumnezeu?

Ochiul unei femei, ce pentru obște nu sunt de cât organe, pentru poet, sunt flori, sunt stele, sunt sorii și ceruri, sunt infinitul!

Intr'un zîmbet, el vede un raiu; într'o privire, o furtună; într'o lacrimă o sumă de lucruri pe care alții nu le văd!

Loc poetului!...

Al. A. Macedonski.

○ ochire asupra Istoriei filosofiei

(Urmare).

Emanuel Kant născut în Koenigsberg (1724 – 1804). El este fondatorul unui sistem de *idealism critic*, destinat a reconstitui cunoștința umană pe noi baze. El a întreprins de a restabili în adevăratul său grad importanța noțiunilor fundamentale care egzistă *a priori* în rațiunea umană. Pentru adevărul filosofic la scutul atacurilor scepticismului lui Hume, el caută a'î desemna o pozițiune între dogmatismul escagerat al vechilor școli și empirismul școlii lui Locke. De aci numele de *criticism* dat filosofiei lui. Ea conține trei critici: 1° *Critica rațiunii pură*, ce distinge partea empirică sau a posteriori, de partea rațională a cunoștinței, sau a priori ce analizează rațiunea noastră și descrie caracterele ei; apoi el se întreabă care este valoarea ei obiectivă sau legitimitatea ei și astfel neagă *obiectivitatea* ei. Pentru el, înaltele concepțiuni ale spiritului, spațiului, timpului, infinitului, cauza primară și absolută a ființelor n'au de cât o valoare *subiectivă*, aceste sunt pure forme ale inteligenței. 2° Ast-fel cel puțin judică rațiunea teorică, dar *Rațiunea practică* (adică rațiunea aplicată a cunoaște aceea ce trebuie se facă) restabilește ceea ce a distrus speculațiunea. Dumnezeu, sufletul, libertatea sa, spiritualitatea sa, și imortabilitatea sa, sunt postulate ale *legei morale*. Kant, în rațiunea speculativă, pretinde a se întinde într'o ordine de idei cu totul subiective; dar atunci, atribuind rațiunii practice o valoare ce o refuză rațiunii teoretice, cade în o inconsecință radicală, fiind că rațiunea practică are necesarmente drept bază, idei împrumutate de la rațiunea speculativă; 3° În *critica judecătii*, Kant analizează și apreciază de asemenea o altă clasă de judecătii, acelea care au de obiect ordinea în natură și *frumusețea* în operele de arte.

Kant fondează *morală*, nu pe interes sau sentiment, dar pe *binele în sine*. Rațiunea când se adresează la voință, ia un caracter *imperativ*, și prescripțiunile sale devin *datorii*. Imperativul este conceput de Kant, ca un principiu ecstern și deciziv care obligă voința.

Toate cunoștințele umane derivă după Kant din două facultăți fundamentale: *sensibilitate* și *rațiune*. În această metafizică a lui Kant, s'a omis activitatea voluntară și liberă, a cărei intervențiune este atât de puternică asupra cugetărei umane, și de care nu vorbește de cât în morală sa.

Kant 'și propune de a studia sensibilitatea și rațiunea, numai în elementele *rațiunii pură* ce ele pot conține, adică, din punctul de vedere *transcendental*, (este o *estetică transcendentală* și o *logică transcendentală*) adică, că urcându-se peste (*transcendens*) doctrinele sensualiste și idealiste, ea înțelege a constitui un punct de vedere superior, de unde ea poate se aprecieze mai bine adevărul și eroarea relativă a teoriilor dogmatismului. Ea este mai mult o metodă de cât un sistem, o introducțiune a filosofiei mai mult de cât o filosofie terminată. Deviza ei este γυνῆτι σεαυτὸν a lui Socrate, care pentru ea semnifică: necesitatea pentru rațiune, înainte de a edifica un sistem, de a'și da seamă de sorgințele de care ea dispune pentru a'î construi.

Formele *sensibilității*, din acest punct de vedere sunt, timpul (forma sensibilității interne) și *spaciul* (forma senzațiunii ecsterne). Acestea sunt intuițiunile primitive ale rațiunii, anterioare ori-cărei ecșperiențe; aceasta este nemuritoarea descoperire a lui Kant,

doctrina capitală a filosofiei lui. Forma *rațiunii* este *unitatea*, fie unitate absolută, fie unitate ce rezultă din adunarea mai multor elemente într'unul singur. Toate operațiunile rațiunii vin a se rezolvi în judecăți; și aceste judecăți, de la Aristotele, se numesc *categorii*. Categoriile sunt după Kant, fracțiuni *a priori* ale inteligenței, *mijloace de a cunoaște și nu obiecte ale cunoștinței* precum de asemenea *timpul și spațiul* sunt după Kant, moduri de a vedea (*intuendi*) și *nu obiecte ale intuițiunii*.

Kant ne mulțumit de a demonstra contra empirizmului, că, categoriile sunt înăscute, dresază încă din ele un inventar complet, deducându-le dintr'un principiu. In cât privește inventarul, el ni'l dă foarte complet, fiind-că amorul simetriei îl face a 'și închipui o categorie de limitățiune, pe care Schopenhauer o numește in mod inteligent o *fereastră ne pusă la locul ei*, și o categorie de *ființă și de neființă* (*Das sein und Nicht sein*) pe care pe nedrept o distinge de ideile realității și negățiunii. In cât privește deducțiunea logică a ideilor *a priori*, ea nu se găsește la el, de fapt, de cât in starea de *pium desiderium*, și ea nu este încercată serios de cât de Hegel.

Teoria judecăței, precum o găsim in logica tradițională, servește lui Kant de conductor in descoperirea și clasificățiunea categoriilor. In adevăr zice el, operațiunea prin escelență a intelectului este judecata. Deci categoriile sunt *noțiuni – tip*, după cari noi judecăm. Egzistă dar, atâtea categorii câte specie de judecăți sunt. Logica constată două-spre-zece. Cele trei d'anteiū ecsprimă totalitatea, pluralitatea, unitatea; intr'un cuvânt ideia de *cantități*; a patra, a cincea și a șasea ecsprimă realitatea, negățiunea și limitățiunea, intr'un cuvânt, ideia de *calitate*; a șaptea, a opta și a noua ecsprimă substanțialitatea și inerența, cauzalitatea, dependența și reciprocitatea, intr'un cuvânt, ideia de *relațiune*; in fine, a zecea, a unspre-zecea și a două-spre-zecea ecsprimă posibilitatea și imposibilitatea, necesitatea și contigența, adică intr'un cuvânt, ideia de modalitate sau măsura de realitate inerență unei noțiuni. Printre aceste patru, este una care le domină și le rezumă pe toate; *relațiunea*, categorie prin escelență, fiind că ori-ce judecată, ori-care ar fi, ecsprimă un raport (*Critique de la raison pure p. 79*).

Ideia este facultatea cea mai înaltă in ordinea intelectuală, adică rațiunea in sensul strict al cuvântului; voç al celor vechi. Concepțiunile „*rațiunii*” sau „*Idei*” sunt *lucrul in bine* sau *absolutul, universul, sufletul, Dumnezeu*. *Ideia* este termen imprumutat de la Platon, dar *ideile* lui Kant nu sunt, ca acelea ale lui Platon, *realități*, ce ecsistă independent de cugetarea noastră. Rolul ideilor pentru Kant, este analog cu acela al intuițiunilor *a priori* (timp și spațiū) și cu acela al categoriilor. Precum intuițiunile servesc a coordona impresiunile sensibile, ideile servesc a coordona masa infinită a judecăților, reducând'o in sistem. Rațiunea care le formează este dar facultatea sintetică prin escelență, facultate sistematică și științifică. Ast-fel că prin cooperățiunea sensibilităței, judecăței și rațiunii, nasc ideile. Ideile după Kant diferă de categorii, in aceea că nu primesc nici un conținut din partea sensibilităței; acestea sunt norme supreme, puncte de vedere in dreptătoare.

Omul ca *ființă rațională și liberă*, după Kant, este cauza primară a acțiunilor sale adică el singur se determină la acțiuni bune, cum și la acțiuni rele și pentru că este liber și are rațiune, se deosebește de cele l-alte animale neraționale. Rațiunea omului, adică min-

tea omului, trebuie să aibă un judeciu, adică judecată, spre a distinge binele de rău, utilul de inutil, justul de injust, și în urma acestei judecări, să se decidă la o acțiune. Această facultate de apreciere a omului se numește „*rațiune*”; așa dar pentru ca omul să fie liber, trebuie să aibă rațiune. Omul din momentul ce este rațional este și liber, căci el și poate dirige acțiunea sa după voința sa proprie. Aceasta direcțiune a voinței noastre poate să fie *internă* sau *ecsternă*. Ecsternă când se manifestează prin acțiunile noastre dirijate contra celor alți oameni sau și contra celor lalte lucruri naturale. Internă, când se poate manifesta în mod de acțiune, fie în considerațiunea binelui fie în ajustului său a plăcerei.

Așa dar, avem o voință internă prin care ne decidem la o acțiune oare-care ; de aceea și libertatea internă și ecsternă poate să ia o direcțiune atât spre bine cât și spre rău. Această libertate fie internă sau ecsternă, trebuie ca să aibă reguli, căci de alt fel omul ar degenera în licență și aceasta pentru cuvântul că atât libertatea internă cât și cea ecsternă, are diferite puncte, care ar putea-o dirige spre rău ; de exemplu ; pentru acțiunile interne omul are pasiuni rele, prin care ar putea dirige acțiunea libertății interne spre rău ; tot ast-fel, și pentru libertatea ecsternă ce ar putea fi împiedicată sau de sine sau de alții de a merge pe calea moralității și a binelui. Rațiunea omului ne dă un complex de reguli, prin care ne arată calea binelui, și acel complex este *morală*.

Rațiunea noastră trebuie să ne arate reguli atât pentru interiorul nostru, cât și pentru exterior. Aceste reguli sunt ceea ce se numește „*dreptul*,” ; prin urmare dreptul este regula după care omul trebuie să urmeze în acțiunile sale ecsterne spre a nu leza dreptul altuia, așa că dreptul se referă la acțiunile ecsterne, și morală, la acțiunile interne. Kant definește dreptul : „complexul regulilor sub care libertatea fie-căruia poate coezista cu libertatea tuturor, dupe un principiu general de libertate“. Aceste reguli, această armonie, ce tinde a împăca libertatea ecsternă a omului, sunt regulile *justului* ; de exemplu, un lucru e util, vom vedea că un lucru e și pentru mine și pentru altul util, și dacă voim cu toți a-l lua fără regulă, atunci s'ar naște un rezbel continuu, și de aceea regulile justului fac să se respecte proprietatea altuia.

Regulile justului, ne învață ca să nu atingem dreptul și lucrul său proprietatea altuia ; și pentru acest cuvânt, Kant zice : „că dreptul este regula sub care se poate stabili o armonie între libertatea unuia cu libertatea altuia, stabilind un cerc egal pentru toți, și reguli după care ne putem întinde cu acțiunile noastre pentru a nu izola acțiunile sau libertatea altora. Kant, urmând după ideia lui Platon și Aristotele, a admis că numai după ideia justului, oamenii pot trăi fără a se încălca unul pe altul în libertatea lor reciprocă. Pentru ca ideea dreptului să aibă o *sanctiune*, e necesară o *instituțiune* în societate, care să garanteze aplicarea dreptului și această instituțiune este însuși *Statul*, ce în virtutea unui contract social s'a constituit pentru a aplica dreptul în societate. După Kant, nu poate să egziste drept, fără ca să fie constringere, însă aci este inexact. În secolul nostru, drepturile individuale au trecut de la teorie la realitate, și revoluțiunea franceză a proclamat aceste drepturi.

Nu este trebuință de multe probe pentru a învedera insuficiența doctrinelor raționaliste în materie de drept. Toată legislațiunea în punctul de vedere al filosofiei modér-

ne, este un sistem de reguli universale, o cartă a rațiunii, generală, necesară și immutabilă. Dar unde egzistă o asemenea legislațiune? Ea nu egzistă în morală. Nimeni nu ignorează că virtutea scapă din vederea analizei, că adesea ea este o afacere de intuițiune; și plecând chiar de la ecșperiență și de la observațiune, este imposibil de a formula principiul de conduită proprie la fie-care din acțiunile noastre. Ea nu egzistă nici de cum în drept, nici o dată nu s'a descoperit aceste reguli, *a priori*, raporturile civile ale oamenilor.

Jurisconsultii români pleacă chiar de la fapte, ei aveau filosofia lucrurilor și interpretațiunea principiilor: *veram philosophiam non simulatam affectantes* (Ulp. L. 1 D. *de jure et just.*) Cu toate acestea, care e regula dreptului roman, care să nu fie limitată de o altă regulă? De cunosc înțeleptele restricțiuni aduse la principiul prea general în virtutea echității (*aequitas, honestas*) și a circumstanțelor particulare ale faptului, toți știu importanța ficțiunilor și ecșecțiunilor în dreptul roman. Apoi nu e nici un popor, care să fi cugetat a face din legile sale, un sistem de reguli universale; deja Aristotele recunoștea diferența între acțiunea legislativă și acțiunea egzecutivă (Aristot. *Etica* 6,8 citat de Grotius C. I Cap. III § 6). Legea este o regulă generală și permanentă, dar ecșecțiunea sa este relativă, ea depinde de circumstanțe, urmând natura lucrurilor și poată fi supusă la principiul generale, dar e imposibil de a'î desemna reguli particulare. Mai departe, universalitatea sa, legislațiunea rațiunii are un caracter necesar și evident pentru cugetarea umană (Kant: *Metaphy. Anfang der Rechtslehre Ein.*) Pentru alții însă, din contra, legile n'au această necesitate pe care le-o atribuie filosofia raționalistă. Este imposibil a demonstra, spre egzemplu, că egzistă relațiuni de familie sau raporturi între om și natură.

Cine a voit ver-o dată să probeze logic că cutare om este tatăl său, că oare-cari lucruri întrețin viața în membrele sale? Acest principiu este atât de adevărat, în cât dreptul rațiunii, n'a știut nici-o dată ca să determine datoriile omului nici să stabilească preceptele pozitive. Să se asculte vocea rațiunii, sau după cum zice Kant, fiți liberi și mențineți-vă libertatea voastră tot deauna și către toți, fiind că nici o dată nu veți deveni sclavi, ast-fel sunt datoriile foarte vagi și regulile foarte abstracte, pe cari filosofia le arată omului. Rațiunea n'are nici o cunoscință *a priori* de acțiunile umane și de valoarea lor morală: *actio est in particulari* (Tomasis).

Fichte (1762—1814 a fost rectorul universității din Berlin, el a dezvoltat consecințele Kantismului. Metafizic profund, el a redus sistemul la unitate și toate realitățile n'au fost de cât creațiuni ale *eului*; orî ce egzistența se identifică cu cugetarea chiar. Pentru Fichte, unitatea universală s'a redus la *subiectivitatea aprobată*. *Eul subiectiv* produce pe *ne-eul obiectiv*, care nu este de cât o negațiune, o limită a activității eului, ce este ființa absolută. Dar, în ultima ecșpunere a *Doctrinei științei*, el pleacă, nu de la activitatea *eului*.

Acest filosof a fost un moralist și un publicist elocinte. El a dezvoltat ideea dreptului bazându-l pe aceea a libertății, și a știut a comunica tinerimei universităților entuziasmul unui patriotizm călduros.

Schelling (1770—1831) este autorul filosofiei care a luat numele de *filosofia naturii*. El formează unitatea panteistă a sistemului său sub numele de *absolut*, *identitatea absolută*, unde confundă *subiectul* și *obiectul*, *idealul* și *realul*, *ființa* și *neființa*.

Hegel (1770—1831). Sistemul este în fond același ca a lui Schelling; dar Hegel l'a ecspus după o nouă metodă, destinată a da o demonstrațiune riguroasă *teoriei absolutului*. pentru el, unitatea absolută, este *ideea* saū *ființa*. *Ideea* lui Hegel seamănă mult cu absolutul lui Schelling, dar dezvoltarea sistemului diferă. Lui Schelling, geniū al intuițiunilor îi lipsește metoda; Hegel spirit mai sever, face din metodă, știința chiar.

Dreptul, după Hegel, este garanția libertății tuturilor limitând libertatea tuturilor; limitațiunea libertăței fie căruī prin libertat a tuturilor, saū, libertatea recunoscută tuturilor și pentru toți; libertatea pentru toată lumea. Individul recunoscut liber este o *persoană*. Libera individualitate constituē personalitatea. Decī libertatea individuală nu este de cât o abstracțiune dacă nu se poate afirma și realiza, și în acest scop îi trebuie instrumente, mijloace, o bază de speculațiune, un mijloc unde ea se pot dezvolta. Mijlocul indispensabil individului liber pentru a realiza și se facă se prevaleze personalitatea sa, este *proprietatea*. Orī-ce persoană legală, are prin faptul chiar al liberei sale act'vități, dreptul de a poseda și prin urmare dreptul de a aliena proprietatea sa. Această alienațiune se face sub formă de contract. Decī, contractul, este *Statul* în guverne. Teoriile lui Hegel trebuie să fie privite ele însuși ca un cap de operă și ultimul cuvânt al creațiunei întregi.

Revindecarea drepturilor naturale a fost tratată prin scrierea nemuritorului *Montesquieu*, numită „*L'esprit des lois*“. Poate și Machiavel a avut spiritul lui Montesquieu, căci și el a scris despre dreptul natural, însă a atins mai mult dreptul regilor de cât dreptul poporului. Montesquieu (1689) dotat cu un adevărat spirit filosofic, s'a ilustrat prin vederile sale profunde asupra legislațiunei. Montesquieu este acela care a revindecat drepturile individuale, și împreună cu el, J. J. Rousseau, a preparat revoluțiunea cea mare prin scrierile lor. Ambii au tratat despre reformele sociale, care se resimțeau în societate. Mulți reprezintă pe Montesquieu, nu ca autor filosofic, ci mai mult ca istoric, de oare-ce el esplică mai mult evenimentele, de cât principiile raționale ale dreptului. În adevăr Montesquieu n'are o metodă pur empirică: el nu suprimă dreptul natural, el nu adorează orbește faptul ce conduce la negațiunea ideilor juste și injuste. Înainte de a fi legile făcute, a egzistat raporturi de justiție posibile“. Așa dar, pe nedrept Barthélemy St. Hilaire face lui Montesquieu, ca și lui Aristotele, observațiunea că nu au dat destul loc „*idealului*“ adică rațiunei, „*idei de perfecțiune*“. Montesquieu a egzaminat în tratatul său, evenimentele ce a preparat legile și stabilirea regulilor ce ar produce fericirea națiunei, precum și cele ce ar produce nefericirea.

Montesquieu în scrierea sa, zice că legislațiunile se pot reduce la trei categorii: 1° Acelea ce presupuneau că indivizii cari au făcut legile sunt virtoși, adică legile bazate pe virtuțile omeneș i: aceasta e forma de guvern *democratic*. 2° Acelea ce se bazează pe amorul patriei, al legilor. și pe supunerea la magistrați: În toate societățile democratice legile să presupun ca făcute pentru saluta oamenilor; dar sunt unele societăți cari au legi și dau priivegiī, distincțiuni unora mai mult de cât altora: formă de *guvern monarhic*; 3° Sunt unele societăți, cari nu se bazează de cât pe supunerea la capul Statului, aceasta este forma de *guvern despotic*.

Montesquieu este partizanul micstului. „Democrația și autocrația nu sunt state libere prin natura lor. Libertatea politică nu se găsește de cât în guvernul moderat. Dar ea nu

este totdeauna în statele moderate: ea nu se arată aci de cât când se bazează pe putere; dar aceasta este o ecserperiență eternă; tot omul ce are putere este condus a abuza;... „Și pentru a nu putea abuza de putere, trebuie ca, prin dispozițiunea legilor, puterei să se opună putere.“ (*Esprit des loix* liv. XI ch. IV).

După Montesquieu, libertățile politice într'un Stat, se pot asigura prin mijlocul constituțiunilor libere, sub care nu se abuzează de libertate și de putere. Și pentru a nu abuza de putere trebuie, ca puterea să fie mărginită; și o putere se mărginește printr'o altă putere, pe care Montesquieu o numește *principiul ponderării puterilor*. Ca constituțiunea se fie liberală, trebuie ca puterea absolută, să nu fie dată și incredințată nimenui, ci să fie împărțită în diferite puteri, și aceste puteri să nu absoarbă puterea acelia, ci să fie un meca-nizm ast-fel ca o putere să nu poată încălca pe alta. Aristotele ne învâța că în societate sunt trei puteri: cea care face legile; cea care aplică legea și cea a magistraților. Locke a zis că sunt trei puteri: puterea legislativă, puterea eczeutivă și puterea jucătorească; și că pentru ca constituțiunea unui statsă fie liberă, trebuie să ecziste aceste trei puteri. Montesquieu, a zis că garanția libertății consistă în supărarea acestora puțin, și cu cât mai mult aceste puteri sunt supărate, cu atât garanția libertăților este mai mult asigurată.

J. J. Rousseau este unul dintre cei care au egzercitat cea mai mare influență asupra Constituantei, și cu deosebire asupra Convențiunei. Filosofia lui politică a avut doctrine ce se fac a fi simțite în toate evenimentele revoluționare. Această filosofie a esercitat o mai mare convingere în popor, pentru că Rousseau a susținut numai elementul popular și monarchic, fără a admite elementul Aristocratic; de aceea, teoria lui a fost admisă de revoluțiunea din 1789.

Preocupațiunea cea mare a lui J.J. Rousseau, a fost de a proclama atât libertatea individuală, cât și egalitatea în societate. Montesquieu s'a ocupat numai de libertatea individuală în raport cu Statul. Ca Linguet, Jurieu, Hobbes și Locke, Rousseau pleacă de la starea naturală, această „*stare contra naturiei*”; lucrul era la modă în secolul al XVIII. Rousseau tratând cestiunea, cum trebuie să ecziste o societate, a urmat și reproduș cu noii și multe dezvoltări, teoria lui Hobbes. Prin teoria *contractului social*, Rousseau, ne a arătat că înainte de constituțiunea societăților oamenii trăiau într'o stare primitivă și izolați. Oamenii, după Rousseau, trăiau fericiți în stare naturală, pentru că în acea stare, ei trăiau în libertate, dispensați de ambițiunii; și el zice, că ambițiunile dorințele de a domina, au făcut pe oamenii a abandona starea naturală, și adunați în societate, oamenii au calculat și au făcut o convențiune reciprocă de a respecta fie-care dreptatea altuia, fără a sacrifica libertatea sa, de cât numai cât e necesar pentru menținerea ordinii și egzistența societății; adică, societatea e fondată pe un contract social care contract e baza legămintelor oamenilor din societate, precum și renunțarea la o parte din drepturile lor de libertate naturală pentru egzistența societății, dar adogă el, omul n'a renunțat la drepturile sale constituindu-se în societate, de cât numai pentru menținerea egalității.

Oamenii în stare naturală au simțit necesitatea unui guvern, și l'au creat punând în comun libertatea lor pentru a forma suveranitatea care să se împartă apoi între toți. În schimbul libertății, individul dobîndesce un drept asupra tuturor concetățenilor seși. Această

suveranitate , ast-fel formată prin un contract, valabil numai dacă a intrunit unanimitatea, este infailibil, omnipotent și inalienabil. Suveranitatea este indivizibilă : diferitele puteri nu sunt „părți“ dar „emanațiuni“ ale suveranității. Puterea legislativă și puterea executivă, „presup un tot-de-auna voințe supreme, cari nu dau de cât egzekuțiunea“. (Contract social. Cart. II Cap.II). Puterea legislativă trebuie se apere drepturile poporului statuând asupra întregului popor. Organizațiunea socială, după, el a trebuit să egziste prin voința generală a poporului *vox populi, vox dei* ; căci e sacru tot ce propune poporul cu voința generală; chiar „legea,“ după Rousseau, este *ecspresiunea voinței generală*. Așa dar, puterea voinței populare, puterea tuturilor, chiar de ar fi contrariă justului, rațiunii și verității, cată să fie după acest sistem legea supremă a societății. Hobbes pune despotismul în mâna regelui, Rousseau 'l pune în mâna poporului. Rousseau nu stabilește separarea puterilor, în interesul libertății, dar simplu, diviziunea muncii între popor și puterea egzekutivă. Tot așa era și constituțiunea ateniană, guvernul direct într'o cetate. Rousseau, tratând *despre proprietate*, a zis că este numai o *uzurpațiune* ; de oare ce natura a dat o proprietate comună tuturilor oamenilor de o potrivă, și că această uzurpațiune a teritoriului a avut loc din dată ce s'au constituit oamenii în societate. Aceste teorii ale lui Rousseau, au proclamat întru cât-va comunismul în avere, teorie ce a fost inventată de Licurg, care a admis, ca fie-care cetățean să aibă o avere egală; și cetățenii Spartei au avut zielele cele mai frumoase, când cetățenii erau egali și în drepturi și în avere. Opiniunea această, ce în urmă fu admisă și de Platon, a inspirat și pe Rousseau de au admis ideea comunismului, în scop, de a înlătura mizeriile individuale în care zăceau societățile în timpul seii ; el admite, că *proprietatea*, poate să fie regulată și împărțită după necesitatea resimțită de popor ; ideea eronată, dar de care s'a servit școalele revoluționare.

Teoria contractului social, era neesactă și contrară naturei lucrurilor, din care cauză n'a putut servi ca fundament la organizarea unei societăți ; căci omul trebuie să trăiască în societate, pentru a'și putea desvolta facultățile sale morale și intelectuale, și că singur, în stare de natură, omul nu a putut a se apăra contra naturei și a animalelor ; numai în mijlocul societății, omul a putut să se cultiveze până la punctul în care a ajuns astăzi.

Christodul I. Suliotis.

CESTIUNI ECONOMICE

Țerani.

Este constat astăzi și netăgăduit de nimeni, că progresul societății moderne se datorează științei economice bazată pe metoda observațiunii și ecsperienței. Studiind această știință, ori cine se poate convinge că, în toate direcțiunile, numai comparând faptele pozitive, analizându-le, clasându-le după asemănare, 'iși poate trage cine-va consecințele folositoare și legitime. Rezultatele obținute prin această măsură au fost deja admirabile în alte țeri. Problemele cele mai d'ficile, ce pareau a scăpa inteligenței omului au fost

atinse și în parte rezolvate cu cea mai mare înlesnire. Dar, până în timpul de față, aceste avantaje strălucite n'au fost aduse la cunoștința tuturilor, și în România, au stat ascunse numai în mintea câtorva oameni. Astfel fiind, e nepermis ca aceste conchiste ale spiritului științific modern să rămâie înmormintate, fără a fi puse și în cunoștința acelor care au multă nevoie de ele.

Intr-o țară ca a noastră, democratică și agricolă, unde votul pe clase a ajuns să fie o pîrghie puternică ca și votul universal, un factor deciziv în politică; unde libertatea a rupt stăvilarele reacționare ale vechiului sistem și curgă de astăzi dată ca o apă în cursul ei natural, vorbele și promisiunile sterpe ar trebui să înceteze și să fie înlocuite prin cugetări solide, demne de fapte folositoare țării și românismului. Trebuie a ne ocupa proporțional cu toate ramurile organismului național, dar mai cu seamă de țeran, care este gradul de progres dupe care să judecăm o națiune. Să-l ajutăm, să-i dăm mijloace ca să se poată susține, ca să se dezvolte, să se întărească pe baze puternice ca să poată deveni cu multumire folositor lui, și patriei sale.

Dacă ne aruncăm privirea asupra țeranului, suntem copleșiți de mâhnire. Toate sarcinile grele le poartă cu eroism; are sau nu de unde, el este silit pînă în forța împrejurărilor a se supune legilor și nevoilor statului.

Dările fiscale au ajuns pentru dînsul o povară ce-l silește să se lupte ca și o armată neputincioasă contra inamicului apăsător; ele sunt prea mari, sunt zdrobitoare în raport cu producțiunea muncii sale obicinuite. Muncește bietul țeran, din revărsatul zorilor până în noaptea adîncă, pe soarele arzător, pe ploaie, de multe ori fără hrană indestulătoare, bolnav, gîrbovit de suferințe, apoi așteaptă ca cerul să se milostivească a-l plăti de ostenețele sale printr-o producțiune indestulătoare. Dar, decepție!..... Totul este o amăgire pentru dînsul; natura atît de caprițioasă își arată adesea persecuțiunea sa prin secetă, sau prin ploie peste măsură sau prin grindină sau prin locuste devastatoare, și toamna „cînd se numără boboci“ cum zice proverbul, se vede înșelat în speranțele sale. De unde aștepta cu sete să câștige ceva, pierde și ce avea mai înainte. Aceasta repetîndu-se din an în an, iată-l ajuns în sapă de lemn, iată-l dezgustat de a mai munci, iată-l incurcat în datorii, pe care nu le mai poate plăti, iată-l în fine nenorocit.

Relele de care suferă țeranul sunt mari, și cu cît timpul trece cu atît se înmulțesc și devin mai amenințătoare. Pe cînd populația crește cu pași giganticî, în progresiune geometrică: 1, 2, 4, 8, 16, 32, etc, producțiunea muncii crește în progresiune aritmetică: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, etc. Pe cînd nevoile se înmulțesc din ce în ce mai mult și cei din orașe și tîrguri, ne producînd nimic, tind a trăi eftin din spinarea țeranului, orașenii predomină pe cei din sate, comerciantul dictează condițiunile de capitulare agricultorului, industria străină zdrobește pe a sateanului.

Țeranul este un om bun la inimă, curat la cuget, deștept, curajos și brav din naștere. Dulce la vorbă, neasupritor, găzduitor, îngăduitor de străini, iubind pe aproapele său ca și pe sine însuși. Este drept și supus stăpînirii, n'are caracter revoluționar, dar cînd sabia a ajuns la os, cînd i se calcă drepturile, onoarea și demnitatea, Dumnezeu să te păzească! Are apucături nobile, pe cît timp trăește izolat de străini. Ca agricultor, își iubeste cu venerație ogorul, plugul și vatra casei. În timp de război, el formează armata și puterea țării; își dezvelește pieptul ca semn de curagiu, merge în foc, năvălește cu furie, se luptă pe moarte și viață, și coprins de răni mortale, moare fără a scoate un cuvînt asupra acelor care l-au dus la moarte; dacă sabia s'a frînt, cartușele său isprăvit, apoi, ia pușca de țevă și dă cu *condacu*, de unde a rămas și proverbul „dăi cu

condacu pân l-o lua dracu" ! Flămând sau obosit de luptă, nu-și pierde curajul, nu se lasă a-și păta numele ; când dușmanul său este invins, aprinderea patriotismului său este mare, se îndeamnă unul pe altul cu cuvintele cele mai călduroase, năvălind asupra dușmanului.

Religiunea este mângâierea lui în zile negre, la vreme de nevoie. Când nenorocirea l'a lovit sau prin vre o boală grea, sau când hoții l-au jefuit, sau când i s'a dat foc produc-telor muncite, și gata în șuri, el în disperarea sa nemărginită, neștiind să facă alt ceva, se pune în genunchi în 'naintea icoanei și din toate puterile sufletului său se roagă lui Dumnezeu, prin cuvintele cele mai sfâșietoare. Apoi, după ce s'a sfătuit cu nevasta și copii, se culcă liniștit ; a doua zi, se scoală de noapte, se închină, mănâncă ce găsește și pleacă la treabă.

Din toate punctele de vedere, țeranul fiind cel mai slab, merită, mai mult ca orî cine, a fi ajutat și trebuie să ne gândim la densusul cu multă religiozitate și interes ; nu trebuie a-l lăsa în voia naturii ca până acum. Ceî mai cu pricepere și care joacă un rol în stat. sunt datorî a înbrățișa cauza lui ; natura care mai înainte 'l proteja, într'un mod atât de bine-voitor, astăzi l'a părăsit, părăsindu-l și oamenii cari prin pozițiunea lor înaltă pot face ceva. Nu este departe timpul ca să-l vedem proletar și cum densusul la noi for-mează țara, vom ajunge într'o zi o țară de proletari.

Să luăm câte va din relele de care suferă.

Acum zece ani, când densusul avea nevoie de bani, să făcea cărăuș ; căra produsele celor avuți pe la porturi și aceasta îi procura un mare avantaj ; cunosc multe sate în Moldova, unde locuitorii se ocupa, iarna cât și vara, numai cu transporturi de grânc și erau mulțumiți, căci un car cu patru boi transporta din Județul Vaslui la Galați cinci chile de grâu în 8 zile, cari câte 20 lei de chilă, îi aduceau un venit brut de lei 100 : din cari scăzînd cheltuelile de întreținere a boilor și a cărăușului, lei 20, îi rămânea un profit neted de lei 80 de la fie care transport. Cu această sumă, repetată de zeci de ori, în cursul unui an, își făcea toate trebuințele vieții : copii erau bine îmbrăcați, casa indestulată și dările către stat la timp plătite. A venit civilizația occidentului bazată pe principiile moderne ale economiei politice și a zis : „ca o țară să fie civilizată, pe lângă altele, trebuie să aibă și căi de comunicație : drumuri de fier.“ Nimenea nu va combate acest progres ; bine este, să avem drumuri de fier și la sate, ca în Belgia, Elveția și Statele-Unite ; ele ne aduc economie de timp, de spațiu, de cheltueli și preț mic în transport. Dar altă cestiune voi pune aci : S'a făcut țeranului cărăuș, o concurență zdrobitoare, fără a-i se da în schimb nici un beneficiu material și intelectual. Toate transporturile se fac astăzi cu calea ferată, ce costă mai ieftin și în mai puțin timp.

Drumul de fier este în general, instrumentul de comunicație destinat a uniifica toate părțile teritoriului unei țări ; el constituie nervul cel mai puternic pentru comerciant, industriaș, agricultorii mari și pentru stat în timp de rezel, dar pentru țeran care n'are strictul necesar al vieții, nu-l aduce nimic și în strămtorarea sa preferă a veni la oraș pe jos de cât cu calea ferată. De când sînt căile noastre ferate, nu mi s'a întâmplat nici o dată să vîz pe țerani transportând grânile lor la porturi pentru vînzare cu drumul de fier ; ei nu au nici o dată o producțiune de prisos ; din munca lor așa de obositoare nu 'și agonisesc nici chiar pentru hrana lor ; de unde dar să mai vîndă ?

În Anglia când s'au înființat drumurile de fier la 1826 și în Statele-Unite mai cu seamă, când s'a luat transporturile din mîna țeranilor li s'a dat în schimb, industria ; acolo, fiecare sat are o biserică, o școală și o fabrică, unde fie-care să du e de munc-ște spre a câștiga o valoare oare care, ca să-și plătească nevoile și să-și astîmpere foamea.

La noi, țeranului nu-i s'a dat nimic in schimb ca compensare pentru transporturile ce-î s'aŭ luat.

Modul de viață al țeranului este deplorabil.

Hrana sa obicinuită este cu totul contra regulilor sănătății. Mămăligă, ceapă, câte o dată brânză, pastramă, peștele sărat sunt alimente care n'aŭ sucult nutritor ca carnea, laptele, ouele, pâinea pe cari le avem noi orășeni; de aceia este slab și cu o putere numai aparentă. Dar o să-mi să obiecteze: Cum țeranii n'aŭ carne, lapte și oue? Da, așa este, aŭ și aceste alimente; le mănâncă însă numai la zile mari; pentru că constrâns de lipsa de bani, să duce de le vinde la târgoveți pe preț de nimic.

Boalele adesea 'l bântue din cauza fructelor crude; nimenea nu 'l oprește, nimenea nu-î esplică, nu-l convinge că poamele ne coapte conțin diferite boale. Frigurile sunt boala cea mai primejdioasă pentru dânsul; provenința lor e din miasmele răspândite de mocirle sau smârcuri, ce lor e din nenorocire sunt foarte multe. El nu găsește doctorie în comună; să duce după Doctorul plășei dar nu dă de el; pleacă la oraș și după 5—6 zile vine cu câteva prafuri de chinină pentru bolnavul casei; le întrebuințează fără nici o instrucție, boala să agravează și moartea a sosit.

De ce oare se cere țeranului cu zece mână ca să contribuie la nevoile statului și i să dă abia cu jumătate de mână? De ce această nedreptate? De ce nu are și el, o mică farmacie în satul său, și un medic cât de practic? De ce medicii aŭ ajuns un lucș? De ce din medicină să face un mijloc de înbogățire? De ce medicii cred o înjosire a sta la țară?

Prin înființarea monopolului tutunurilor, s'a făcut țeranului o altă concurență:

Tutunul este o ramură a agriculturii; țeranul mai înainte era liber a'î cultiva în vie, în grădină ori la câmp; il uda la timp, il îngrijea cu mult interes pentru că știa c'avea un profit: oprea pentru sine și vindea prisosul altora. De și tutunul conține nicotină, constatată de suc otrăvitor, care slăbește și atacă pe fumător, dar a ajuns astă-zî un rău necesar; fără tutun, țeranul nu poate trăi, ci este silit a-și da găina și ouele, câte o dată brânza și untul pentru un pachet de tutun mucegăit și putred.

Dupe statistica din urmă, consumațiunea tutunului a luat proporțiuni înspăimântătoare. Românii întrec pe toți locuitorii Europei și nu găsesc rivali mai serioși de cât în Belgia și Olanda. Pasiunea tutunului a ajuns așa de tiranică în cât chiar pe compartimentele drumurilor de fer, să scrie cu litere mari. „Pentru fumătorii sau pentru nefumători“. Vagoanele pentru nefumători sunt goale, pe când cele alte sunt îndesate.

Iată dupe Steaua Belgiei mijlocia fumătorilor pentru fie-care țară:

În Englitera, Franția și Rusia este de 0 5; Austria 1,4; Germania și America de Nord de 1,3; Belgia 2,4; Italia 0,73, Olanda 2,8.

Iar România între 2,4 și 2,8;

Consumațiunea acestei solanee, a ajuns la modă; cine fumează este în rândul oamenilor; cine nu fumează este un om ruginit, ne civilizât.

În Mecșic, toți copii fumează țigări. Este chiar o regulă prin școale, ca institutorii permit elevilor meritoși a fuma o țigară în plină clasă, lăsând să profite și cei alți camarazi.

Cheltuelile anuale ce se fac cu această plantă nefolositoare omenirii, s'aŭ calculat la mai multe tone de aur; Miș de bărbați și femei, fete și băeți își duc viața lor în fabricațiunea țigărilor și pachetelor. În Olanda, această industrie a luat o importanță considerabilă. Să estimează la 1000 de fabrici mari și mici pentru fabricațiunea tutunului.

A venit monopolul în favorul statului, și a interzis libertatea culturii acestei

plante. Restricțiunile legii, controlul și supravegherea aspră a îngrozit pe cultivator, încât a părăsit cu frică această cultură; cauza degenerării și lipsa tutunului din țară. Ce face Regia, când în țară nu găsește tutun bun și îndeajuns pentru a satisface cerințele fumătorilor? Ei bine, îl cumpără din alte țări cu prețuri mai mici conform regulei: că comerciantul trebuie să cumpere bun și eften d'acolo unde găsește. Iată dar statul comerciant, făcând concurență, cui? țeranului, însuși propriilor săi fi!

Concurența este bună, nu însă între membrii aceleiași familii, în aceiași societate, care urmărește un unic scop; înbogățirea tuturor. Între stat și țeran, concurența este imorală pentru că, pe când unul să înbogățească altul sărăcește, să pierde din ce în ce și pentru stat nu este o bună stare materială, când agricultorul, temeliea țerei, este sărac. Concurența a zis, celebrul economist Menier, este bună și indispensabilă; însă pentru producțiunile ce să importează din străinătate.

Câte anchete, câte amenzi și străgănituri; câte închisori nu suferă acela ce în im-prudenta sa a sustras pentru sine câte-va păpuși din tutunul cultivat de el însuși pe propriul său loc!! Contrabandist este numit, dat judecății și pedepsit. Apoi libertatea muncii este aceasta, să nu poată omul cultiva pe moșia sa, cu banii săi și să nu vînză produsul său acolo unde obține un preț mai avantajos ci să fie nevoit a-l vinde cu orice preț i să ofere de stat, ne oprind pentru dînsul nimic?

Impozitul indirect este nedrept a zis Adam Smith, pentru că el lovește în libertatea muncii, în individ însuși, iar nu lucrul pe care trebuie să se sprijine orice impozit.

Deci monopolul nu este bine stabilit.

O altă concurență să mai face țeranului, care nu diferă de cele citate până aci: Licența, monopolizarea acsizurilor.

Altă dată când țeranul dispunea de substanțele susceptibile a să prefacă în alcool, ca tiscovina, prune etc., le fabrica singur, și cu modul acesta avea o beătură curată, ne-falsificată, ne vătămătoare sănătății; — prisosu 'lu vindea cu ridicata sau în detaliu fără frică, fără nici o formalitate și aceasta 'l încurajă și 'l dispunea pentru producțiuni mai mari.

Acum însă nu este liber, o mulțime de restricțiuni s'au impus și acestei libertăți a muncii; este spus să îndeplinească o mulțime de forme, trebuie să plătească fel de fel de taxe, către comună, stat și acsizari; aceste greutăți ce întâmpină îl indispon pentru a mai produce.

Acum 10 ani cărciumele erau pustii, iar astăzi sunt prea mult populate; țeranul să credea înjosit de a cumpara beutura de la ne naționali săi; astăzi își robește munca, timpul și averea pentru beuturile falsificate cu apă și vitriol ale străinilor.

Deci și acesta este un mare rău pentru țeran.

Sistemul nostru financiar este vicios. Impozitul este bazat pe practică, fără nici un principiu de drept fără echitate, fără a se avea în vedere progresele științelor economice.

Dacă vom cerceta organul finanțelor cu atențiune și cerceta fără părtinire avînd în vedere numai spiritul de echitate și principiile de justiție superioară — ne vom încredința că organizațiunea noastră economică actuală este curat empirică, că conține o mulțime de prejudicii distructoare bogățiilor, ca ficțiunea pe care să bazează stabilimente considerabile ca banca națională etc., aceia că „spre a se înbogăți cine-va trebuie a face să sărăcească cel alt” în loc să facă bine și să înavuțească pe stat din contra, îl sărăcesc mai mult, prin faptul că țeranul nu progresează, nu merge înainte, ci îndărăt. „Bogăția unui stat nu stă în sporirea veniturilor și cheltuelilor pe fie care an, la fie care ocaziune în budgetul general al statului, ci în bună stare materială a țeranului, a zis D nu Guizot.”

Numai știuța singură și voința fermă a oamenilor de bine poate risipi erorile care predomină astăzi în sistemul nostru financiar. Când aceste erori sunt individuale, cei ce le susțin, sunt puși în stare vrând nevrând a le recunoaște de rele, de funeste, de regretabile; — efectele fiind răspândite într'un cerc restrâns, lezează să pot remedia. Când însă erorile sunt colective, și așa de puternice în cât să pot transforma în măsuri legislative ce spre a asigura triumful lor, atrag prin violență toate forțele sociale, efectele unor asemenea erori, sunt pagube teribile rezezi și violenți, ce opresc în loc progresul unui popor, îl mențin în stagnațiune, într'o inferioritate iremediabilă, ducându-l din ruină în ruină, până ce totul este nimic.

În detaliu, nimenea nu contestă. *Toată lumea admite că statul produce mai scump și face mai prost ca particularul.*

Să luăm câte-va fapte.

În discursul D-lui Farey cu ocazia discuțiunii bugetului marinei Franceze pe 1880, găsim următoarele rânduri: Marina militară întrebuințează pentru construcția a 8000 tone vase de resbel, 800,000 zile de lucrători; pe când industria privată pentru construcția amiralului Duperré de 10,487 n'a pus de cât 411,000 zile de lucrător; prețul unei tone a „Redutabilului“ din arsenalele porturilor este de lei 662, pe când acela al amiralului Duperré costă numai 562 fr. Aceste țifre n'a fost contestate.

Când vom veni la drumurile de fer, vom vedea că statul nostru cheltuiește de 10, de 20 ori mai mult ca companiile Engleze.

Dar să venim la sistemul nostru financiar. Spre a răspunde acestei importante chestiuni, pun următoarele întrebări:

Unde este statistica noastră fonciară? Ce întindere exactă are țara noastră? Câte hectare de pământ arabil, și priitor pentru ce anume producțiuni? Câte hectare sunt ocupate de orașe, orașele, sate, cătune, căi de comunicație, cursuri de apă, bălți etc.? Ce suprafață din pământul țării este ocupată de păduri tinere sau bătrâne, câte cu lemne de construcție, câte cu lemne de foc? Câte hectare sunt teren ne productiv: râpi, locuri ecșpuse inundațiilor, dealuri, nisipuri, mlaștine? Câte hectare de vii? Câte hectare de pământ calitate superioară, ténér sau bătrén? Câte hectare de grădine etc.?

A avea aceste chestiuni cu egzactitudine și care formează baza așezării impozitului fonciar este necesitate de *cadastru*. Atâta pentru acum.

Th. P. Jereghie.

JULES VERNE

Nenorocirile unui Chinez în China.

(Urmare și fine.)

Capitolul XXI

Creg și Fry ved, cu mulțumire luna ridicându-se.

— Acum, la Tai-ping!.....

Fură cele dintâiu cuvinte pe care le zise Kin-Fo, a doua zi de dimineață, la

30 Iunie, după o noapte de odihnă, pe care, vitejii acestor întemplări cîdate, a trebuit s'o petreacă liniștiți.

În sfîrșit, se vîzură în locurile pe unde umbla Lao-Shen. Lupta era să'nceapă cu hotărîre.

Învinge-va Kin-Fo ? Dacă va putea să surprinză pe Tai-ping, nici vorbă că va 'nvinge, de oare-ce 'i va plăti scrisoarea cu prețul ce'î va cere. Iar dacă, din contră, el va fi surprins, dacă vre-o lovitură de pumnal 'l-ar lovi 'n pept, mai 'nainte de a vorbi cu sîlbaticul însărcinat al lui Wang, fără 'ndoială că nu va eși învingător.

— La Tai-ping ! răspuneră Fry-Creg, după ce se stătuiră cu privirile.

Sosirea lui Kin-Fo a lui Creg-Fry și a lui Sun, în haînele lor cîdate, felul cum aũ fost scăpați din mare de către pescari, umplu de mirare pe toată lumea din portul Fou-Ning. Nu era cu puțință să scape de curiozitatea publică, și ast-fel, în ziua sosirei fură însoțiți de mulțime până la otel, unde, mulțumită banilor păstrați în chimirul lui Kin-Fo și în sacul lui Fry-Creg, își cumpărară niște haîne mai potrivite. Pe cînd se duceau la otel, dacă n'ar fi fost înconjurați de lume multă, ar fi putut să bage de seamă că un Chinez oare-care nu'î părăsea nici un minut. Și mirarea lor ar fi fost foarte mare dacă'l ar fi văzut pîndind, toată noaptea, la ușa otelului ȳ. În sfîrșit neîncrederea le-ar fi venit numai de cît dacă ar fi văzut că a doua zi dimineața era tot în locul acela.

Dar nu vîzură și nu bănuiră nimic, și ieșind din otel, nu se mirară nici de cum cînd un om demn de bănuiră le propuse să le servească drept călăuză.

Era un om de vre-o trei-zeci de ani și care părea a fi cinstit.

Totuși, lui Creg și Fry le veniră oare-care bănuieli și 'l întrebară :

— Pentru-ce și unde vreți să ne călăuzești ?

Această întrebare era foarte naturală, dar și răspunsul la ea era tot așa de natural :

— Am socotit, zise călăuză, că vreți să vedeți zidul-cel-mare, ca orî-ce călător care vine în Fou-Ning. Eũ cunosc bine locurile și pot să vœ călăuzesc.

— Prietene, zise Kin-Fo, mai 'nainte de a ne hotări, ași vrea să știũ dacă provincia este sigură.

— Foarte sigură, răspuse călăuză.

— Ce, pe-aici nu s'aude de un oare-care Lao-Shen ?

— Lao-Shen, Tai-pingul ?

— Da.

— Ba s'aude, dar prin pãrtenia asta, de dincoace de zid, nu prea e de temut. Nu prea să primejduiește el pe pãmîntul împãrãtesc. Haitele lui cutreieră par-tea de dincolo a provinciilor mongole.

— Se știe unde este el acuma ?

— Acum de curînd a fost văzut pe lângă Tschin-Tang-Ro, ceva mai departe de zidul-cel-mare.

— Și de la Fou-Ning la Tschin-Tang-Ro, cît drum este ?

— Două-spre-zece leghe.

— Atunci, aide cu mine.

— Ca să vœ duc până la zid ?

— Ca să mă duc până în tabăra lui Lao-Shen.

- Călăuza dete din cap ca un om căruia nu'î prea da mâna să treacă granița.
 — Pân' la zid dacă vrei bine ! Mai încolo nu ! Nu'mî puî viața'n primejdie.
 — Prețuiește'ți-o și'ți-o plătesc !
 — Fie ! răspunse călăuza.
 Și Kin-Fo întorcându-se către amândoi agenții, le spuse :
 — Dacă vreți, de acum în colo puteți să nu mă mai însoțiți !
 — Unde te vei duce D-ta..... zise Creg.
 — Vom merge și noi ! adăogă Fry.

Clientul *Centenariei* nu încetase încă de a prețui pentru ei două sute de miî de dolari !

Erau gata de plecare. Pe Sun nu'l întrebară dacă 'î venea la socoteală să nu să facă acest drum, și ast-fel plecă și el.

Mijloacele de a face drum, ca trăsurî saū căruțe, lipseaū cu totul în orașelul Fou-Ning. Cai saū măgari, de asemenea. Dar se găseaū câte-va cămilî care serveaū pe mongolî în negoț. Acești negustori aventuroși umblă cu caravanele pe drumul de la Peking la Kiatcha, ducând din urmă nenumăratele lor turme de oi cu coada lată, și ast-fel, stabilesc comunicațiunî între Rusia aziatică și Imperiul Ceresc. Dar nu se primejduiesc în acele stepe lungî de cât în trupe numeroase și bine armați. „Sunt niște oameni sêlbatici și mândri, zice D-l de Beauvoir. Pentru ei Chinezul e un lucru de dispreț.“

Cumpărară cinci cămilî, cu toate cișiturile lor, le încărcară cu merinde, cum-părară arme și plecară sub direcțiunea călăuzei.

Dar pentru ca să facă aceste pregătiri, a trebuit să treacă timp, și așa ple-cară la unu dupe amiază. Călăuza se lauda că, cu toată întârzierea aū s'ajungă la piciorul zidului cel mare mai 'nainte de mezul nopții, vor canăci acolo și, a doua zi dimineața, dacă Kin-Fo ar stărui încă în hotărîrea lui nesocotită, vor trece granița.

Cămilele făceaū pasul măsurat. cam molatic, dar tot de-a-una aeelași. Călăuza mergea 'nainte a lui Kin-Fo, Sun, Creg și Fry. cocoțați între cocoșele cămilor. Lui Sun îi plăcea foarte mult felul acesta de călătorie și așa ar fi mers și până la căpătâiul lumii.

Dacă drumul nu era obositor, căldura ênsă era mare. Printre straturile atmosferice, încălzite peste măsură prin reverberațiunile pământului, se produceaū efecte de miraj foarte ciudate. Câmpiî întinse de apă, marî ca o mare, apăreaū în depăr-tare și pereaaū îndată, spre marea mulțumire a lui Sun care, vîzându-le, se credea amenințat din nou de o călătorie pe apă.

Cu toate că această provincie este așezată la granițele cele mai depărtate ale Chinei, nu trebuie să se crează că e pustie. Imperiul Ceresc, or cât de întins ar fi nu e bine 'ncăpător pentru toată populațiunea lui, și ast-fel, locuitorii lui cei mulți se risipesc până și pe la fruntariile pustietății aziatice.

Oamenii lucrau câmpiile. Femeile tartare, ușor de cunoscut dupe fețele tran-dafirii și albastre ale vestmintelor lor, ajutaū la acele lucrări, Turme de oi gal-bene cu coadă lungă, pe care Sun o privea cu zavistie, treceaū pe ici pe colo pân-dite de vulturul negru. Vai de aceia care se răsnesc ! Și 'n adevăr acești vulturi sunt niște inamici neîmpăcați ai oilor, ai berbecilor și ai antiopelor tinere, pe care

le sting cu 'nversunare. Din cauza aceasta, servesc drept căini de vânătoare Kirghizilor din stepele Aziei centrale.

Stoluri de vînat zburau din toate părțile. Un vînatör nu s'ar fi plîns că n'are de lucru, dar un vînatör bun n'ar fi privit cu ochi bunîlanțurile, capcanele, și toate instrumentele de prindere a acestor păseri, instrumente ce erau împrăștiate prin brazdele de grâu, mei și porumb, demne numai de vînatörilor de rînd.

Kin-Fo și 'nsoțitorii mergeau printre vîrtejurile pulberii mongole. Nu se o-preau, nici supt umbra copacilor, nici la rîzășile singurate ale provinciei, nici la satele, ce se vedeau din depărtare după turnurile de morminte, ridicate întru a-ducerea aminte despre oare care viteji din legenda budică. Mergeau la rînd, lăsându-se 'n voia cămilelor care au obiceiul să meargă una dupe alta, și care 'și regulaș pasul cadențat dupe sunetul unui clopot roșu atârnat de gâtul fie-căreia.

În condițiunile astea, conversațiunea nu era posibilă. Călăuza, cam tăcută din fire, mergea în cap, observând câmpia acoperită de o pulbere deasă. Dar cunoștea bine drumul și nu sta la 'ndoială nici chiar la rîspântiile unde lipsiau pariî arătători de drum. Astfel, Fry-Creg, ne mai temându-se de el, toată bagarea de seamă o avea pentru prețiosul client al *centenariei*. Firește că cu cât se apropiau de țintă, cu atât nelipiștea lor creștea. În adevăr, în fie-ce clipă și fără să se gîndească, se puteau trezi în față cu un om, care, printr'o lovitură cu dibăcie 'ndreptată, 'i-ar face să piarză două sute de miî de dolari.

Kin-Fo se afla în acea stare sufletească în care amintirile din trecut stăpănesc îngrijorările de față și viitoare. Își vedea felul de traiu de două luni incoace. Îndărjirea soartei rele 'l neliniștea groaznic. Din ziua 'n care corespondentul său din San-Francisco îl înștiințase de ruina lui inchipuită, de câte întâmplări, care mai de care mai ciudate, n'a trebuit să se isbească. Nu era oare o desdaunare a părții a doua din viața lui către partea 'ntâi, ale cărei foloase a avut nebunia să le nescotească? Isprăvise-va șiru ăsta de cicăleli ale soartei îndată ce va lua scrisoarea ce era în stăpînirea lui Lao-Shen, de cum-va o putea să 'i-o ia fără a mai întimpina piedici?. Fi-va 'n stare logodnica lui, prin prezența ei, prin îngrijirile ei, prin iubirea ei, prin drăgăstoasa 'i veselie, să 'nlătore spiritele rele îndărjite în contra lui? Da! vedea tot trecutul, se gîndea la el, era neliniștit! Dar Wang! De sigur că elevul lui nu 'l putea 'nvinovăți că a căutat să se ție de făgăduiala ce dăduse și jurase; dar Wang, filosoful, oaspetele obicinuit în yamenul Shang-IIai, nu va mai fi acolo pentru ca să 'i dea lecțiuni de 'nțelepciune!.....

..... O să cazî! strigă atunci călăuza, de-a căruî cămilă se lovi cămila lui Kin-Fo, care din astă zguduitură era cât pe-aci să cază tocmai la jumătatea visului.

— Am ajuns? întrebă el.

— Ceasurile sunt opt, răspunse călăuza, și socotesc că ar fi bine să ne oprim puțin ca să mîncăm.

— Și pe urmă?

— Pe urmă, să pornim înainte.

— Dar o să se facă noapte.

— O! nu vă temeți, că nu ve rătăcesc! Zidul cel mare nu mai e departe: nici două-zeci și cincî de kilometri. Dar trebuie să răsufle cămilele,

— Fie! răspunse Kin-Fo,

În apropiere, se afla o dărâmatură. Pe lângă ea curgea un pârliaș de unde se adăpăra cămilele.

În timpul asta, Kin-Fo și 'nsoțitorii intrară 'n dărâmaturi și mâncară ca niște oameni cărora un drum lung le face poftă de mâncare. Ensă nu, conversaū. De vre-o două ori Kin-Fo aduse vorba despre Lao-Shen și 'ntrebă pe călăuza ce era acel Tai-ping și dacă 'l cunoștea. Călăuza dete din cap ca un om căruia e frică și, cât putu se opri de a răspunde.

— Vine câte-o dată prin provincie? întrebă Kin-Fo.

— El nu, dar oamenii din haita lui aū trecut zidul de mai multe ori și nu prea 'i merge bine dacă'i intilnești! Să ne ferească Buda, de Tai-ping!

La răspunsurile astea, — asupra cărora călăuza nu știa câtă importanță punea Kin-Fo, — Creg și Fry se priveau încruntând sprâncenele, scoteau ceasornicele, se uitaū la ele și 'n urmă ridicau capul.

— De ce să nu stăm liniștiți pe loc și să așteptăm până s'o face zio? ziseră ei.

— În dărâmaturile astea! zise călăuza. Imi place mai bine să fiū pe câmp! Acolo nu prea ești în primejdie de a fi surprins

— Am hotărit că 'n seara asta să fim la zid, zise Kin-Fo. Vreaū să fiū, și voi fi.

Și o zise cu atăta tărie, că nu mai aveau încotro. Sun, pe care deja 'l apucase tremuriciul friceii, chiar el nu 'ndrăzni să protesteze.

Isprăviră de mâncat cam pe la ceasurile nouē, și călăuza sculându-se dete semnalul plecării.

Kin-Fo se ducea să 'ncalece. Creg și Fry 'l urmară.

— Domnule, 'l întrebare amindoī, te-ai hotărit cu tot dinadinsul să te dai în mâinile lui Lao-Shen?

— Cu totul! Vreaū cu or ce preț să 'mī iaū scrisoarea înapoi.

— Te primejduiești prea mult ducându-te 'n tabăra lui!

— Apoi n'am venit eu aici numai pentru ca să mă 'ntorc înapoi. Dacă vrei, puteți să mă lăsați singur!

Călăuza aprinsese o lampă mică de pozunar. Creg-Fry s'apropiară și se uită pentru a doua oară la ceasornic.

— Ar fi mai nemerit să aștepti până mâine, ziseră ei stăruind.

— Pentru ce? răspuse Kin-Fo. Or acum, or mâine, or poimăine, tot cu pericolul Lao-Shen o să mă 'ntilnesc! Deci, înainte!

— Înainte! repetară Creg-Fry.

Călăuza auzise ce vorbiră, și de mai multe ori, în timpul poposirei, când agenții voiau să abată hotărîrea lui Kin-Fo, s'a văzut o nemulțumire oare care pe figura lui. Acum, când îi văzu că stăruiesc, nu putu să 'și oprească o mișcare de nerăbdare.

Kin-Fo 'l-a băgat de seamă; dar fu foarte mirat, când, ajutându'i ca să se urce pe cămilă, călăuza se apropie de ureche și'i șiopti.

— Ferește-te de oameni aștia!

Kin-Fo era să 'i ceară lămuriri... Călăuza 'i făcu semn să tacă, dete semnalul plecării și porni cu toții prin noapte, peste câmpii.

Kin-Fo nu prea pricepea stăruința agenților de a amâna întâlnirea cu Lao-

Shen saũ chiar de a renunța la ea. Și'n adevăr că era de nepreceput, când din Péking aũ plecat cu hotãrirea asta.

Dar nu date pe față nimic din toate astea, și'si luã locul dupe cãlãuzã. Creg-Fry 'l urmaũ, și merserã ast-fel vre-o douë ceasuri.

Trebuie sã fi fost aproape de mezul nopții când cãlãuza se opri și le arãtã spre Nord o linie neagrã care de-abia se zãria pe'ntinsul cerului puțin luminat. Din-dãrãtul acelei linii, se vedeaũ câte-va v7rfuri argintite de'ntãile raze ale lunei, pe care orizontul o ascundea încă.

— Zidul-cel-Mare ! zise cãlãuza.

— Putem sã'l trecem astã-searã ? zise Kin-Fo.

— Putem, dacã vrei cu tot dinadinsul ! zise cãlãuza.

— Vreaũ !

Cãmilele se opriserã.

— Më duc sã cercetez trecëtoarea, le zise cãlãuza. Așteptați-më aci !

Și se depãrtã.

Creg-Fry se apropiarã de apropiarã de Kin-Fo.

— Domnule.... zise Creg.

— Domnule.... zise Fry.

Și amãndoĩ adãogarã :

— Ai fost mulțumit de noi, de douë luni de zile de când onorabilul William I. Bidoulph ne-a dat in serviciul d-tale ?

— Foarte mulțumit !

— Avea-vei bunãtatea sã iscãlești aceastã hãrtie pentru a mãrturisi cã ai fost tot-dea-uua mulțumit de serviciile noastre bune și credincioase ?

— Hãrtia asta ? 'ntrebã Kin-Fo, mtrat, la vederea unei foi, ruptã din carnet și pe care 'i-o intindea Creg.

— Acest certificat, zise Creg, ne va aduce poate vre-un compliment din partea directorului nostru.

— Și fãrã'ndoialã și un bacșiș pe de asupra, adãogã Fry.

— Poți sã iscãlești pe spatele mele, zise Creg indoindu-se.

→ Poțim și cerneala trebuincioasã pentru ca sã ne dai aceastã probã de grațiozitate scrisã, zise Fry.

Kin-Fo se puse pe ris și iscãli.

— Ei ! acum, zise el, spuneți'mi, pentru ce aceastã ceremonie in acest loc și la ora asta ?

— In acest loc, response Fry, pentru cã nu vrem sã te insoțim mai departe.

— La ora asta, adãogã Creg, pentru cã peste câte-va minute va fi mezul nopții !

— Și ce-are a face ceasu 'n privința asta ?

— Domnule, interesul ce'l avea pentru d-ta, compania de asigurare .. zise Creg.

— Are sã se termine peste câte-va minute... adãogã Fry.

— Și de aci in colo poți sã te omori...

— Sãu sã puĩ sã te omoare...

— Cãt vei pofti !

Kin-Fo 'i privea cum îi vorbeaũ de lingușitor, dar nu se domirea ce vor sã'ĩ spuie. In acel timp rãsãri luna și prima'ĩ razã o trimise pãnã la ei.

— Luna !... strigã Fry.

- Și astăzi, 30 Iunie !... strigă Creg.
- Răsare la mezul nopții...
- Și polița d-tale nefiind reînviată...
- Nu mai ești clientul *Centenariei*!...
- Bună seara, d-le Kin-Fo !... zise Creg.
- D-le Kin-Fo, bună-seara ! zise Fry.

Și amândoi, întorcând cămilele, se depărtară repede, lăsând pe clientul lor incremenit.

De-abia încetară de a se mai auzi pașii cămилелor, care duceau pe cei doi americani, ce erau cam prea practici, și'ndată o droaie de oameni, condusă de călăuză, se năpusti asupra lui Kin-Fo, care 'ncercă 'n zadar să se apere, și asupra lui Sun, care încerca în zadar să fugă.

Intr'o clipă, slugă și stăpân, fură trântiți în odaia de jos a unuia din turnurile Zidului-cel-mare, și închiși cu străjnicie.

CAPITOLUL XXII.

Deznodământ neașteptat.

Zidul-cel-mare,— despărțitor chinez, lung de patru sute de leghe, — construit în secolul al treilea de împăratul Tsi-Chi-Houang-Fi, se întinde de la golful Léao-Tong, în care 'și scaldă temelia, până'n Kan-Sou, unde scade la 'nălțimea unui zid simplu. E un șir neîntrerupt de metereze îndoite, apărate de bastioane și turnuri, înalte de cincizeci de picioare, largi de douăzeci, la temelie cu granit și mai sus cu cărămidă, urmărește cu îndrăzneală munții capricioși ai fruntariei ruso-chineze.

În partea Imperiului Ceresc, zidul e în stare foarte proastă. Din partea Mantchouriei, are o față mai asigurătoare, și creșteturile lui îi fac încă și acum o tivitură de pietre foarte măreață.

Pe toată linia asta de fortificațiune, poți să cauți într'una și nu vei găsi nici picior de apărător ; tunuri de asemenea. Rusul, Tartarul, Kirghisul, cât și Fii Cerului pot să treacă 'n bună voie prin porțile lui. Zidul nu mai apără fruntaria septentrională a Imperiului, nici chiar de pulberea subțire din Mongolia, pe care vântul de la nord o aduce câte-o dată până în capitală.

Kin-Fo și Sun, a doua zi de dimineață, după ce petrecură noaptea dormind pe paie, trebuiră să treacă printr'o poartă secretă a unuia din bastioanele pustii, însoțiți de doi-spre-ouă oameni, cari nu puteau să fie decât din haita lui Lao-Shen.

Călăuza pierise. Kin-Fo nu mai putea să'și facă nici o iluziune în privința asta. Nu întâmplarea 'i scosese 'n drum pe acel trădător. De sigur că acel ticălos îl aștepta de mult acolo pe fostul client al *Centenariei*. Codirea lui de a se primejdi dincolo de zidul cel-mare era numai o șiretenie ca să 'nlătore bănuielile. Blestemul era din ai Tai-pingului și făcuse lucrurile din ordinul lui.

Se incredință și mai mult despre astea, când întrebă pe cel care se părea că e capul celor care'i ducea.

- Fără 'ndoială că mă duceți la tabăra lui Lao-Shen, căpitanul vostru.
- Peste un ceas vom fi acolo, răspunse întrebantul.

De alt-fel ce căuta elevul lui Wang ? Pe însărcinatul filosofului ! Deci, îl du

ceaă tocmai unde vrea el! Cu voie or fără voie, n'avea de ce să se plângă. Asta rămânea în sarcina lui Sun, ai cărui dinți clănțăneau în gură, și care și simțea capul de frică, că-i se mișcă din loc.'

Ast-fel, Kin-Fo, flegmatic ca'n tot de-a una, 'și luă inima'n dinți și mergea după voia conductorilor săi. Se gândea ca în sfârșit a ajuns să poată tocmi cu Lao-Shen cumpărătoarea scrisorii. Asta doria el din inimă. Lucrul mergea bine.

Dupe ce trecură zidul, nu luară pe drumul cel mare al Mongoliei, ci prin niște cărări prăpăstioase, care mergeau la dreapta, în părțile muntoase ale provinciei. Merșeră ast-fel vre-un ceas, și atât de iute cât le permitea povârnișurile și costișurile drumului. Kin-Fo și Sun, legați zdravăn n'ar fi putut să fugă, dar, puteau să fie și liberi și nici nu se gândeau la'asta.

După un ceas și jumătate, se văzu, la cotitura unui contra-fort, o clădire aproape ruinată.

Era o bonzerie veichie, ridicată pe una din coamele muntelui, monument ciudat cu arhitectură budică. Dar, te puteai întreba, cam ce fel de credincioși vin să se roage în acel templu, în partea cea mai singuratică a fruntariei ruso-chineze, n mijlocul acelei pustietăți căci ar trebui să 'și primejduiască mult viața prin acele strimtori, bune numai de pândă.

Și bine 'și-a ales Lao-Shen locul lui de tabără!

La o 'ntrebare a lui Kin-Fo, șeful escortei îi răspunse că Lao-Shen locuia în acea bonzerie.

Doresc să'l văz numai de cât, zise Kin-Fo.

— Numai de cât, răspunse șeful.

Dupe ce le luară armele ce aveau cu ei, îi introduseră într'o sală mare, care forma tinda templului. Acolo erau vre-o douăzeci de oameni armați, buni de zurgăvit cu hainele lor de hoți de drum mare, și cu fețele lor sëlbatice ce nu erau tocmai asigurătoare.

Kin-Fo trecu mëndru printre acest șir de Tai-pingî. Sun însă, trebuia să fie împins de umere cu putere, și împins fu.

În fundul sălei se deschidea o scară, în grosimea zidului, și treptele ei se coborau în adâncime prin grosimea muntelui.

De aci se vedea că subt clădire era un fel de catacombă; și ar fi fost foarte anevoios pentru a nu zice cu neputință ca cine-va, care n'ar fi fost în cunoștința cotiturilor subtpământene, să sosească acolo.

Dupe ce se coborâră, vre-o trei-zeci de pași, merșeră alți vre-o sută drept înainte la lumina fulginginoasă a faclelor duse de oamenii din escortă, și ajunseră în mijlocul unei săli late luminată pe jumătate de către o faclă mare.

La sosirea lor se auzi un murmur surd în catacombă.

În adevăr, sala nu era deșertă. O mulțime de oameni era în ea, până și în infundăturile cele mai întunecoase. Era toată ceata de Tai-pingî, adunați pentru vre-o sărbătorire suspectă.

În fundul catacombei, pe o peatră mare, un om 'nalt sta 'n picioare. Părea a fi președintele vre-unui tribunal secret. Trei sau patru din tovarășii lui, ședeau lângă el și păreau a'i fi asesori.

Acel om făcu un semn. Mulțimea făcu loc prizonierilor.

— Lao-Shen, zise capul escortei, arătând pe omul ce stă 'n picioare.

Kin-Fo se duse la el și, intrând de-a dreptul în materie ca om care este hotărât să isprăvească o dată, îi zise:

— Lao-Shen, ești în stăpânirea unei scrisori pe care ți-a trimis-o Wang, tovarășul tău cel vechiu. Viu să ți-o cer.

Tai-pingul nici nu clipi. Ai fi zis că era de bronz.

— Ce ceri pentru ea? îl întrebă Kin-Fo.

Și așteptă răspunsul, care nu îi se mai dete.

— Lao-Shen, zise el atunci, îți voi da, la banchierul care ți va plăcea și în orașul ce ți vei alege, un mandat care va fi plătit în întregul, fără ca omul de încredere, pe care îl vei trimete ca să încaseze banii, să aibă vre-o grijă în privința asta.

Aceiași tăcere.

— Câtă valoare vrei să îți dau mandatului? Eă îi dau cinci mii de taeli¹⁾.

Iarăși tăcere.

— Zece mii!

Lao-Shen și 'nsoțitorii erau muți ca și statuetele ciudatei bonzerii.

Și Kin-Fo fu apucat de o mânie furioasă. Ofertele lui or și cum merita un răspuns oare-care.

— Dar, nu m'auzi?

Lao-Shen, bine-voind, de astă dată, săși mișce capul, arată că îl înțelegea indestul.

— Două zeci de mii! trei zeci de mii de taeli! strigă Kin-Fo. Îți dau ce ți ar fi plătit *Centenaria* dac'aș fi murit. Îți dau îndoit! Întreit! Vorbește! Ți-ajunge?

Kin-Fo, pe care această muție îl scotea afară din pepeni, se apropie mai mult și'ncrucisânduși mâinile, zise:

— Cu ce preț vrei să mi-o vinzi?

— Cu nici un preț, răspuse în sfârșit Tai-pingul. Ai insultat pe Buda desprețuind viața ce ți-a dat-o, și Buda vrea să fie răzbunat. Numai în fața morții vei cunoaște ce prețuia favoarea de a fi pe lume, favoare pe care n'ai cunoscut-o mult timp!

După ce zise asta, cu un ton care nu suferea răspuns, făcu un semn. Kin-Fo, apucat mai înainte de a se putea apăra, fu legal și scos afară. După câte-va minute îl închiseră ntr'un fel de cușcă, care putea fi dusă și pe brațe, și închisă bine,

Sun, nefericitul Sun, cu toate țipetele și rugămintele lui, trebui să ndure aceeași soartă.

— O să mă omoare, și zise Kin-Fo. Fie! Cel care a desprețuit viața merită să moară!

Trecură ceasuri de când l-au închis în acea cutie, și el nu știa unde îl duc. Simțise că a fost ridicat, pe urmă dus într'o căruță. Zdruncinările roatelor, zgometul cailor, zângănitul armelor escortei nu îl lăsa nici o îndoială. Il duceau departe. Unde? De geaba și-ar fi bătut capul să știe.

După șase sau șapte ceasuri de la închiderea, Kin-Fo simți că s'a oprit căruța, că lada în care era închis fu luată pe brațe, și ndată un mers mai lin înlocui zguduirile drumului de uscat.

— Sunt în vre-o corabie? se întrebă el.

1) Aproape 6,000 de franci.

Miscările bine simțite, de corabie în mișcare în natură ideea că e într-un steamer

— Moartea pe valuri! se gândi el. Fie! Mă scutesc de muncă mai îngrozitoare! Îți mulțumesc, Lao-Shen

Dar trecură de două ori câte 24 de ore. De două ori pe zi îi dădeau câte puțină demăncare printr-o deschizătură cu capac, fără ca să poată vedea altceva decât mâna ce îi da demăncarea, și fără ca să primească nici un răspuns la întrebările ce făcea.

Voia să moară, mai cu seamă că murea din cauza dorința lui adică din cauza ce mai multă a avut emoționant, bătăi de inimă dar ar fi voit să moară la ummă. Când se gândea că din minut în minut era să fie aruncat în valuri cu lada cu tot se năpăstămintă. Să moară, fără să mai vadă lumina, nici pe brata Le-U, la care se gândea într-una, era prea afară din cale.

Dupe oare care timp, pe care nu îl putu să socotească simți că navigațiunea încetase. Vasul în care era se oprise și lada fu ridicată din nou.

De astă dată ceasul din ummă sosisse, și condamnatul nu mai avea altceva decât să ceară iertarea greșalelor făcute în viață.

Trecură câte va minute, —amă, sarol!

Spre marea-i mirare Kin-Fo constată că lada-i ședea pe pământ.

De-o dată închisoarea-i se des-lușă. Îl apucară repede, îi puseră mâna decât o legătură la ochi, și îl scuseră toate afară. Ținut timpăm trebui să facă cu sala călți-va pași înainte. Pe urmă, păzitorii îl opriră.

— Dacă e vorba să mor, le strigă el, nu vă cer să-mi lăsați viața din care n-am știut să fac nimic, dar, cel puțin, lăsați-mă să mor la lumină, ca omul care nu se teme a înfrunța moartea.

— Fie! zise o voce gravă. Să se facă pe voia condamnatului.

— De o dată îi căzu legătura de la ochi.

Kin-Fo privi cu lăcomie împrejur...

Visa oare? Era acolo o masă bine pregătită și la ea cinci mesenii, surzându, păreau că îl așteaptă pe el. Două scaune neocupate păreau că cer pe cei doi din urmă mesenii.

— Voi! Voi! Amicii mei, scumpii mei amici! Pe voi vă visez? strigă Kin-Fo cu un accent ce nu se poate scrie.

Nu se nșela nici de cum. Era Wang filosoful. Era Yin-Pany, Houal, Lao-Shen, Tim, prietenii lui din Canton, tovarășii lui din tinerețe. martorii lăsați lui de viața de flacău!

Kin-Fo nu putea să creadă echilor. Era la el acasă, în sala lui de mâncare din yamenul din Shang-Hai.

— Dacă ești tu, îi zise el lui Wang, iar nu umbra ta, vorbește-mi..

Eu sunt, pr etene, răspuse filosoful. Îi vei erta oare bătrânului tău profesor, cea din urmă și cam aspră lecțiune de filosofie, ce a trebuit să ți-o dea?

— Cum! zice Kin-Fo. Să fii tu! tu, Wang!

— Eu, răspuse Wang, eu care m'am însărcinat a ți scurta viața, numai pentru ca să nu se nșărcineze altul! Eu, care am știut, mai înainte decât tine, că nu erai ruinat și că va veni o vreme când nu vei mai vrea să mori! Vechiul meu tovarăș, Lao-Shen care s'a supus și va fi de-acum înainte cel mai aprig spr-jinitor

al Imperiului, a bine-voit să 'mî-ajute ca să te fac, punându-te față cu moartea, să înțelegi cât prețuiește viața!

Dacă te-am lăsat în mijlocul celor mai mari neliniștiri, și ceea ce 'i mai mult, dacă te-am făcut să alergi peste puterile omenestii, și de aceasta și astăzi sângerează inima mea,— am făcut-o pentru că eram sigur că alergai dupe fericire, și că vei ajunge să pui mâna pe ea!

Kin-Fo era în brațele lui Wang, care 'l strângea la pîept.

— Wang, scumpul meu Wang, zise Kin-Fo, foarte emoționat, dac'aș fi alergat numai singur! Dar cât rău nu 'ți-am făcut! Cât a trebuit să alergi tu însu 'ți și ce baie te-am silit să faci la puntea Palikao!

— A! aceia, zice Wang rizînd, mă cam îngrijise pentru cei 55 de ani ai mei și pentru filosofia mea! Imi era prea cald, și apa era foarte rece! Dar n'a fost nimic! Am scăpat! Nu alergi și nu înnoți nici o dată așa de bine pentru tine ca pentru alții!

— Pentru ceilalți! zise Kin-Fo cu un aer grav. Da! Pentru ceilalți trebuie să știi a face totul! Secretul fericirii stă în asta!

Atunci intră Sun, palid ca un om pe care răul de mare 'l-a muncit patru-zeci și opt de ceasuri îngrozitoare. Tot ca și stăpînul său, nefericitul servitor trebuise să facă de-al doilea drumul de la Fou-Ning la Shang-Hai, și în ce stare! Se putea judeca dupe fața lui!

Kin-Fo, dupe ce scapă de îmbrățișările lui Wang, strânse mâinile prietinelor săi.

— De sigur, mai bine 'mî place așa! zise el. Pîna acum am fost nebun!...

— Și de-acum încolo te-ai putea face înțelept! răspunse filosoful.

— Am să 'ncerc, zise Kin-Fo, și voi începe prin a regula toate afacerile mele. Mergea prin lume o hîrtiuță, care a fost pentru mine cauza a multe nenorociri, pentru ca să 'mi se permită de a o da uitării. În adevăr, ce s'a făcut afurisita cea de scrisoare, ce 'ți-am dat, scumpul meu Wang? Cu adevărat că ai at-o cui-va! Aș vrea s'o mai vez, pentru-că, dacă s'ar perde încă!... Dacă e la Lao-Shen, apoi nu mai are ce face cu dînsa și nu prea 'mî place să cază în amîni... puțin delicate! Toți se puseră pe ris.

— Prietenii, zise Wang, Kin-Fo în adevăr, cu nenorocirile lui, a devenit om așezat! Nu mai este nepăsătorul de odinioară! Acum cugetă ca un om așezat!

— Toate astea nu'mî dă nesocotita mea scrisoare! zise Kin-Fo. Mărturisesc, fără rușine, că nu mă voi liniști pîna cînd nu voi vedea cenușa inprăștiată în vînt!

— Serios, așa dar ții la scrisoarea ta?... îl întrebă Wang.

— De sigur! răspunse Kin-Fo. Ce, vei fi așa de crud ca s'o ții ca o garanție contra venirei de a doua oară a nebuliei mele?

— Nu.

— Atunci...?

— Dorința ta are numai o pedică, scumpul meu elev, și nu vine de la mine. Nici eu, nici Lao-Shen nu mai suntem stăpîni pe ea...

— N'o mai aveți!

— Nu.

— Ați ars-o?

— Val! nu!

— Veți fi avut nedibăcia s'o dați pe alte mîini?

— Da!

— Cui? Cui? zise repede Kin-Fo, pierzând răbdarea. Da! cui?

— Cui-va, care ține ca să 'ți-o dea ție ênsu'ți!

În acest moment, încântătoarea Le-U, — care, ascunsă după un paravan auzise tot, — apăru, ținând faimoasa scrisoare în vârful degetelor ei subțiri și învertind-o în semn de provocare.

Kin-Fo deschise brațele.

— Nu, domnule! Te rog, aibi puțină răbdare! îi zise ea făcându-se că se retrage dnpe paravan. Afacerile mai 'nainte de toate, înțeleptul meu hărbat!

Și, punându-i scrisoarea în față :

— Îți cunoști opera?

— Cum să n'o cunosc! zise Kin-Fo. Cine altul afară de mine ar fi putut să scrie o asemenea prostie?

— Ei bine, atunci, înainte de toate, respunse Le-U, după cum 'ți-ai mărturisit dorința, rupe-o, arde-o, nimiceste scrisoarea asta nesocotită! Să nu mai rămâie nimic din Kin-Fo care-a scris o!

— Fie, zise Kin-Fo apropiind scrisoarea de luminare, dar, acum, inima mea! permite bărbatului tău să-și sărute cu iubire femeia și să te roage să prezidezi această masă fericită. Mă simț în stare să-i fac toată cinstea cuvenită unei mese bogată în toate!

— Și noi de-asemena! ziseră cei cinci meseni. Foamea e mare la cei mulțumiți. Dupe câte-va zile, interdicțiunea imperială ridicându-se, făcură cununia.

Amândoi soții se iubeau! Trebuiau să se iubească tot d'a una! Mii și mii de fericiri îi aștepta în viață!

Trebuie să te duci în China ca să vezi!

FINE.

Stelian Groza.

SOCIETATEA REVISTEI „LITERATORUL“

Comitetul general al Societății noastre, în ziua de 12 Iulie a. c. s'a constituit în comitet pentru erigerea unui bust a poetului Bolintineanu, care să fie așezat în focarul Theatrului Național, pentru care scop s'a și luat dispozițiunea a se face apel la renumitul sculptor român, d-nul Georgescu, spre a se însărcina cu efectuarea numitului bust.

SUMARELE REVISTELOR

COLUMNA LUI TRAIAN

revistă lunară, sub direcțiunea D-lui B. P. Hajdeu, No. 3—6 din Martiu — Iuniu, *Anul IV*, cuprinde următoarele materii :

- 1°. **B. P. Hasdeu**: *Biea*. Cum Diceau Românii înainte de a fi luat de la Slavi pe *dragă*?
- 2°. **P. Ispirescu**: Jocuri românești de copii: d'a-țurca, d'a-cărămjoara, d'a calda, d'a-craia, d'a-poarca, d'ascunsele.
- 2°. **B. P. Hasdeu**: Posteritatea latinului *fax* în limba română. Un quadruplet lingvistic.
- 4°. **Zilot Românul**: Înainte de Tudor Vladimirescu. Cronică inedită 1800—1821.
- 5°. **S. Fl. Marian**: Sease satire poporane din Bucovina.
- 6°. **I. Bianu**: Vilo Piluzio. Documente inedite din Arhivul Propagandei.
- 7°. **S. Fl. Marian**: Două istorioare poporane din Bucovina.
- 8°. **N. Densușianu**: Monumente pentru istoria țerei Făgărașului.
- 9°. **B. P. Hasdeu**: *Bourel, melc și culbec*. Daci și Latini într'o scoică.
- 10°. **Ar. Densușianu**: Însemnătatea limbei române pentru filologia latină.
- 11°. **B. P. Hasdeu**: Din revașele Banilor Craiovei. Un act românesc din 1600. Cu fac-simie.
- 12°. **D. Stănescu**: Mocanca și Vrânceanca Baladă poporană din Oltenia.
- 13°. **L. Șaineanu și G. Crețu**: Specimene de etimologia poporană română. Din conferințele de filologie comparativă la Facultatea de Litere din București.
- 14°. **T. G. Djuvara**: Résumé français de la „Columna lui Traian.” Janvier-Février 1888

Școala Română din Ploești, No. 12 din anul al II-lea, cuprinde :

- 1). Cronica . . . . . I. P. Eliade
- 2). Am voit (poezie) . . . . . Al. Slăniceanu
- 3). Educațiune: Un pericol . . . . . D-r I. C. Drăgescu
- 4). Geologia populară: Pământul, origina și epocele sale . . . N. I. Micescu
- 5). Adevărul și Minciuna (poezie) . . . . . Th. M. Stoenescu
- 6). Concursurile Academiei Române
- 7). Sentințe și Maxime . . . . . I. P. Eliade
- 8). Minist. instr. publice: concursuri și licitațiuni
- 9). Sumarul revistelor
- 10). Indice de școlarii premiați cu ocaziunea distribuirei premiilor de finele anului școlar 1882—1883
- 11). Recreațiune: Enigmă; deslegarea enigmei din No. 10; Poșta ziarului.

FARMACOLOGIE

INTREBUINTAREA ULEIULUI DE FICAT DE MORUN.

În momentul de a prescrie acest ulei, medicul se întreabă: ce ulei se recomandă? Uleiul de colorarea pașului, sau pe cel de colorarea albă, cenușie sau neagră? Fiindcă toate au fost laudate, de aci îndoială.

Pe de o parte uleiurile închise sunt mai eficiente și sunt laudate tot atât de bine ca și cele-lalte specii; dar mirosul lor de pește putrezit, gustul acru și nesuferit, greutatea ce simt bolnavii în digestiune, toate acestea fac ca să fie respinsă întrebuințarea lor. Pe de altă parte, dacă uleiurile deschise nu au aceste defecte, apoi acestea o dătesc decolorațiunii obținută prin procedări himice, care le ia o mare parte din proprietățile lor medicinale... Și nu mai pentru ca să ne scăpăm de această nesiguranță, am întreprins această mică ecupunere.

Mai întâi de toate, trebuie să se știe că uleiul de ficat de morun joacă în terapeutică nu numai rolul de *medicament*, dar mai cu seamă acela de *aliment*.

Deci, ca *medicament*, trebuie să conțină o cantitate mare de iodure de potasiu, de brom, de fosfor etc. și ca *aliment*, trebuie să fie curat și proaspăt, calități fără care nu este nutritiv.

Acestea o dată admise, nu pare ciudat când auzi pe părtinitorii uleiului Cenușiu zicând că acest ulei, obținut prin lăsarea ficatului ca să se purifice numai în aerul simplu, este cel mai bun din or ce privință, afară numai de una, substanța grasă, care e cea mai importantă din cele care o compun? Pentru că nu ne închipuim, cum să 'i treacă cuiva prin gând să preținză că acest ulei, cu conținutul lui de materii organice mai mult sau mai puțin în descompunere, ar fi mai bun de cât uleiul *vierge-paille* scos din ficatul destul de proaspăt și, prin urmare, bun pentru a fi luat și ca *aliment*. Chiar din punctul de vedere igienic, aceasta ar fi o paradocsă imposibilă de susținut; dacă s'au făcut încercări pentru aceasta, apoi nu trebuie să vedem într'ensele de cât o probă de atracțiunea ce egzercită unor oare-care spirite minunăția în medicină.

Deci, or cine trebuie să se feriască de uleiurile închise, bune numai pentru curelărie, *industria marochinurilor*, cum se întrebuințau mai 'naintă de a se introduce uleiul de ficat de morun în medicină. Tot ast fel e și cu *extractele* de ulei de ficat de morun și alte preparațiuni nerationale, bazate pe ignoranța absolută a caracterului esențial al uleiului de morun, care este un *aliment* gras istogenic prin excelență, după cum a scris profesorul Gubler, și *ale cărui elemente nu pot fi concentrate*. Și tocmai pentru bogăția în substanță grasă, uleiul de Terra-Nuova e preferat celui de Norvegia, cel din urmă e mai fluid, dar e mult mai sărac și de acela nu nutrește ca cel dintâi.

Rămân uleiurile albe, sau mai mult or mai puțin limpezii, de care tot e bine să se feriască or cine, căci sunt uleiuri care la început au fost cenușii, dar care fuă des colorate pentru ca să semene cu uleiul *vierge-paille* de calitate bună. Câte odată și acestea se pot deosebi dupe miros și gust, căci schimbându'și colorarea

nu și schimbă mirosul și gustul, numai să fie amestecate cu uleiuri de balenă, care nu au nici un gust; dar care n'au nici acțiune. Aceste varietăți, dintre care unele sunt fabricate din ficat de alt-fel de pești, au numai numele că sunt de morun, și astfel nu pot să dea rezultatele propuse când s'au ordonat, în detrimentul bolnavului și chiar al doctorului, căci se va zice că n'a dat tratamentul curativ trebuincios.

C-a mai bună garanție contra uleiurilor inferioare și fără efect, este a lua numai din acele provenite dintr'o casă specială și a cărei firmă este cunoscută.

Uleiul de care ne e vorba a fost introdus în Franța, pentru a zice astfel, de un farmacist din Paris, d. Hogg. sunt acum vre-o 35 de ani. Chômél, Orfila, Trousseau, au fost propagatorii lui cel mai devotați pe vremea aceea. pentru că d. Hogg a putut să îl facă a fi de o curățenie foarte mare. Convins că putea să îl scoată din ficat de pești proaspeți, fondă în 1849 la Saint-Jann-de-Terre-Neuve. un stabiliment în care se estragă uleiul atât de cunoscut de atunci în coace sub numele lui.

Am văzut numeroasele atestate cu care ne-a onorat d-l Hogg. Ne e de ajuns să reproducem numai câte-va linii din scrisoarea d-lui Lessueur, șeful lucrărilor himice de la Facultate: „Uleiul fabricat de d-ta nu are nici unul din inconveniente uleiurilor cenușii, în raport cu gustul și mirosul lui. Conține o cantitate de iodură de potasium mai mare de cât aceea ce am găsit-o în uleiul cenușiu, etc.”

Uleiul lui Hogg este, astfel cum se scoate din ficat proaspeți cari îl produc de fața paiului și având un gust de pește proaspăt, după cum a constatat d. Deschamps d'Avalon.

Il recomandăm fără rezervă tuturor medicilor, mai cu seamă când au de tămaduit afecțiunii ca chloroza, limfantismul, scrofulele, tuberculoza, în urma slăbiciunii produsă de pescese, în însărcinăr, în dentițiune dificilă, în alterațiunea funcțiunilor digestive și în orî ce cazuri de insuficiență de nutrițiune. Prin proprietățile lui nutritive și stimulante, acest ulei vindecă grabnic și pentru tot-d'auna.

HOGG, Farmacist, str. Castiglione 2; la Paris, singur proprietar

HUILE DE HOGG

ULEIU DE FICAT DE MORUN NATURAL

De o eficacitate sigură, constatată printr'o experiență de mai bine de 25 ani. contra Maladiilor de pept, Phthisia, Bronchita, Guturale, Tuse tenace, Afecțiunii Scrofuloase, Tunori glandulare, Maladii de piele Dartre, Poale albe, Slăbiciunea generală, etc. și pentru a întări copiii slabi și delicați; este dulce și lesne de luat.

A se feri de oleiurile comune și mai ales de acelea a căroră compozițiunii imăginate de speculațiune pentru a înlocui oliul natural sub pretext de a i da o eficacitate mai mare și un gust mai plăcut: ele nu fac de cât a irita și a obosi în zadar stomacul. ba chiar pot fi și periculoase câte o eată.

Pentru a fi sigur de a avea adevăratul ulei de ficat de morun natural și pur, a și procura Oleiul lui Hogg care nu se vinde de cât în flacoane triunghiulare (model depus)

A se cere numele lui Hogg precum și atestațiunea D-lui Lesueur, ședul lucrărilor himice al facultăței de medicină din Paris, care se găsește pe eticheta fie-cărui flacon triunghiular. De la 1 Ianuarie 1883 să se ceară pe etichete timbrul albastru al guvernului franedz. Deposite în principalele Droguerii și Pnarmacii.

AFECTIUNI REUMATISMALE.

MALADII REBELE ALE PIELEI.

UMFLĂLURI, SCROFULE, VIȚIUL SÂNGELUI

și toate accidentele provenite din Maladiile contagioase, recente sau vechi, și care au fost rebele la orî ve alt tratament. Se vindecă sigur și radical prin

SIROPUL DEPURATIF al doctorului GIBERT

aprobat de Academia de Medicină din Paris.

Afecțiunile reumatismale și mai ales *maladiile de piele* și vițitul sângelui se manifestă tot d'auna sub forme atât de neplăcute și sunt une ori atât de rebele, încât, de mult timp, s'a căutat un remediū capabil de a le vindeca repede.

La început s'aū întrebuițat niște mijloace empirice, pe atât de absurde pe cât și de periculoase. Puțin câte puțin aū fost înlocuite prin întrebuițarea medicamentelor simple sau a vegetalelor. Bolnavul absorbea marî cantitățî de licuide neplăcute, și dacă se produceau efecte favorabile, aceasta se datora, mai ales regimului sever și prelungit la care era supus bolnavul și care nu reușea de cât une ori, mulțumită constituțiunei puternice a bolnavului.

Toate aceste remedii aū fost puțin câte puțin înlocuite prin preparațiuni concentrate și mai raționale, ca de egzemplu :

ELIGZURE, SUCURI DEPURATIVE, etc.

dar care nu posedau tot d'anna proprietățile ce li se atribuea; așa că astă-zî mai toate aū ramas în uitare.

Chimia modernă, izgonind toate teoriile vechi, a facut să se dobândească un progres imens, în arta de a vindeca și o făcu să ajungă repede la gradul de dezvoltarea, la care se află astă-zî.

În 1841, Doctorul Gibert, *Membru al Academiei de Medicina din Paris și Medic șef al spitalului Saint Louis*, înlocui, în unire cu D-nul *Botygnny*, farmacist, toate preparațiunile vechi prin siropul depuratif, care poartă astă-zî numele său :

Sirop Depuratif iodorat al doctorului Gibert

Efectele miraculoase ce s'aū obținut aū fost confirmate din acest timp într'un mod succesiv în Spitalul din Paris și în acele din Londra, New-York, Rio-de-Janiero, etc.

Siropul Depuratif al doctorului Gibert, de o compozițiune întotd'auna identică, lesne de luat, se întrebuițează în doze foarte mici. El a devenit astfel cel mai activ și cel mai economic din depurativele cunoscute. Convine tuturor temperamentelor de ambele secse și de toate etățile.

DRAGEELE DEPURATIVE IODURATE ALE DOCTORULUI GIBERT

conțin într'un mod egzat toate principiile active ale Siropului. Din cauza micului lor volum se pot întrebuița foarte lesne și plăcut, și convin mai ales femeilor, persoanelor care călătoresc sau acelor pe care ocupațiunile îi silesc să mănânce afară, și acelor care caută un tratament ascuns.

Să se vază notița alăturată lângă fie-care flacon.

Dr. Gibert. A se feri de contrafacerile și imitațiunile numeroase, și să se ceară în acelaș timp că semnăturile olografe ale alăturatelor persoane tipărite cu roșu, și tمبرul guvernului francez imprimat cu cerneală albastră pe eticheta cutiei fie-cărui flacon.

Paris, 31, Rue Clery și Rue Poissonniere, 2, și în toate farmaciile și drogheriile.

ADRESE RECOMANDATE IN BUCUREȘTI.

INSTITUTUL DE BĂEȚI

HELLADE

Strada Armeană No. 1.

Cursuri primare și secundare.

INSTITUTUL DE DOMNIȘOARE

Sub direcțiunea D-lui I. Manliu. Calea Moșilor No. 116.

ANTON WASTELY

35. Calea Victoriei 35.

Flori naturale. — Coroane, buchete, pentru ori-ce solemnități.

D. SHWARTZMAN et Comp.

Strada Carol I.

Cel mai mare magazin de haine bărbătești, și de copii
cu sucursale la Galați, Brăila, Craiova, etc.

COFETĂRIA GR. CAPȘA

26. Calea Victoriei 26.

Fabrică de confiserie și ciocolată. Bufete pentru serate, baluri, etc. etc.

Furnizorul mai multor curți. Medaliat cu medalia de argint și de aur.

COFETĂRIA ȘI CAFENEAUA

FIALCOVSKI

Bonbonerie, înghețate și prăjituri. Bufete pentru serate și baluri.

— Piața Teatrului. —

ALECSANDRU GRABOWSKI

Strada Șelari No. 13.

Reprezentant al diferitelor fabrici și firme de export din Europa. Agent general al firmei Theophile Roederer & Comp. la Reims în Șampania.

H. WARTHA.

Strada Doamnei No. 5.

Special în coloniale: zaharuri, cafele, drogue, produse chimice, untdelemnuri, uleiuri, sardine, orezuri, hârtie, etc. etc.

IOAN PENCOVICI, Strada Lipscani. No. 24, Specialități de matasuri, lănurii, dantele, confecțiuni gata, stoffe de mobile, covoare, perdele, etc. de diferite calități. Cu prețuri foarte reduse.

FLORA ROMÂNIEI.

Medalie de aur de la expoziția agricolă a Județului Ilfov 1882. Grabowski et Siaroff. Fabrică de cele mai fine săpunuri. Str. Șelari 13.

Restauratul D-lui I. N. IONESCU

Mare depozit de vinuri din toate localitățile și de cea mai bună calitate.

3 No. Strada Covaci No. 3.

RESTAURANTUL G. STOENESCU

10. Strada Gabroveni 10.

Recomandă mâncări alese, serviciu prompt și prețuri moderate.

AL. A. MACEDONSKI

Advocat

No. 30, Strada Colței No. 30,

Consultațiuni de la 3—5 p. m.

HOTEL VICTORIA

Strada Șelari No. 3.

Se recomandă D-lor pasageri prin camerele sale bine îngrijite și prin cel mai prompt serviciu. Prețuri moderate.

IOANI ESTATIO TELEPIS

Prima fabrică de cafea măcinată. Calitate fină și curată.

9. Strada Modei 9.

M. MOISESCU

Frizer

33, Calea Victoriei 33.